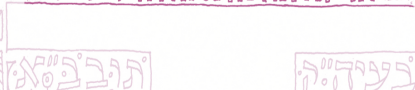

עכצ רב

גיליון חודשי מתורתו
של הרב עדין
אבן-ישראל שטיינמאן

* *

גיליון אייר תשכ"ג

נרמב"א
שטאטלעך

הקדמה

חודש אייר נמצא כולו בתוך ימי ספירת העומר, ימי התיקון וההיטהרות המובילים אל מתן תורה. הרב עדין נהג לומר שימי הספירה אינם ימי אבלות אלא ימים של רצינות מיוחדת, ימים של עבודה הדורשת מאמץ וכוונה מיוחדים. העבודה של ספירת העומר מתמקדת באדם, בתיקון האישיות, בבניין הקומה האנושית והשלמות האנושית. 'תיקון המידות' הוא בעיקרו של דבר חלק העבודה שאינו עוסק במצוות או בלימוד אלא בתיקון, ליטוש והברקה של האישיות. עבודה זו מבוססת על התודעה שצדדי האישיות השונים של האדם שזורים באופן פנימי עם נשמתו. השביל של האדם הרוצה להתקרב אל הקב"ה עובר דרך אישיותו הפרטית, דרך הניסיון שלו להפוך את עצמו לאדם שלם ככל האפשר.

הרב עדין עסק רבות בסוגית האישיות האנושית, דרכיה, נפתוליה והקשרים בינה לבין הרבדים הגבוהים יותר של הנשמה. האופן בו תפש והכיר אנשים היה רב מימדי. הרב עדין הכיל מזיגה נדירה של פיקחון גדול מאוד ביחס לחסרונות או למגבלות של בני אדם בכלל ובפרט יחד עם אמונה יוקדת בכוח של בני אדם לפרוץ את המעגלים בהם לכודה אישיותם, לעשות תיקון אמיתי במידות ולגרום לנשמה להאיר. בשיחות ההתייעצות שקיים עם אנשים ניסה מצד אחד לתת לאנשים הבנה טובה יותר של האישיות שלהם, של

המערכת שבתוכה הם פועלים ועם זאת להמריץ אותם לפרוץ את הגבולות הללו בהקשרים רבים ושונים. במובן מסויים אפשר למצוא בכתביו של הרב דרך חשיבה ודרך עבודה המבקשת לקשר את האדם הפרטי על אישיותו הפרטית אל המערכות הגבוהות יותר של הנשמה בגילוייה השונים ומבשרי אחזה אלוה - מהנשמה של האדם אל הקב"ה.

**יהי רצון שנזכה לתקן את נפשותינו
מכל סיג ופגם ולטהרם ולקדשם בקדושה עליונה
ועל ידי זה יושפע "שפע רב" בכל העולמות.**

המערכת: יאיר שוורצפוקס ואהרן בילט

השתתפו בהפקת הגיליון: נתנאל איתי

למידע אודות הפצת הגיליון ולתרומות ניתן לפנות למספר: 054-727-9623

TalmideiHarav@gmail.com

עיצוב גרפי: 'עיצובי שיר' 052-8954475

תוכן עניינים

ספירת העומר ותיקון המידות

- 7..... ליקוטי הרב: ספירת העומר
- 11..... ספירת העומר - הכנה לשבועות, שיחה
- 17..... ליקוטי הרב: תיקון המידות
- 27..... נשמה ומידות - מתוך הספר 'נשמה'
- 30..... ישרי לב - מתוך הספר 'בלב פתוח'

ל"ג בעומר ופנימיות התורה

- 34..... הילולא דרבי שמעון - מאמר
- 37..... מקומה של המיסטיקה ביהדות

יום ירושלים

- 45..... לבנות את ירושלים

ספירת העומר

”

בספירת העומר מתקנים את המידות ואת ההנהגות של היו בסדר. יש מי שפגמיו בצד החסד, ויש מי שבצד הגבורה. יש מי שהיה צריך להיות גיבור ולא היה גיבור ויש מי שלהיפך. בימי הספירה לא עוסקים בספירות של השכל, בפגמים שקשורים במחשבה, אלא דווקא בספירות של תיקון המידות. יש מי שאצלם הבעיה המרכזית היא תיקון הדעת והשכל, ובאמת מבחינה מסויימת פגמים של דעת הם עמוקים יותר ואף עלולים להיות רעילים יותר ומזיקים יותר. יחד עם זאת, הפגמים שבמחשבה, פחות נוכחים ופחות מלוכלכים. תיקון הדעת לא היה שייך אצל ישראל שיצאו ממצרים - הם לא ידעו כמעט כלום בכדי שיהיה מה שדורש תיקון, אבל הם היו צריכים לכל הפחות לשטוף את עצמם מכל מיני זוהמה. תיקון המידות בכללו שייך לצד האנושי, תיקון הדעת שייך רק לאחר קבלת התורה, לפני שמקבלים את התורה צריך להיות בן-אדם. אדם צריך לעבוד בימים אלו כמה שבכוחו לעבוד על מנת לעשות תיקון בתוך עצמו, כדי שיוכל להגיע בסוף למתן תורה.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע תשס"ב)

“

ליקוטי הרב ספירת העומר

שבמלכות. בכל יום מן הימים הללו שומע על האדם לתקן בתוך נפשו מה שפגם וחטא באחת מכל התכונות המקבילות לספירה של אותו יום, חטאים שחטא אדם באהבה שלא במקומה ("חסד") עד לחטאי כעס ואיבה ("גבורה") עד לחטאי השתררות והשתלטות ("מלכות").

ומשום שהימים הללו הם בעיקרם ימים של מאבק פנימי יש דוק של עצבות מסוימת הנסוך עליהם, לא אָבֵל אלא בעיקר כובד ראש, ומשום כך נמנעים מלעשות שמחות משפחתיות בימי הספירה עד אשר מגיעים אל יום הסיום, חג השבועות שבו מאיר האור, והדרך מגיעה לידי סיכום.

("ספירת העומר", ביכורים)

על דרך הסוד: יש טעם אחר למנהגי ספירת העומר ובגלל זה מחמירים בהם. בתמצית, כל המנהגים של ימי הספירה הם לא מנהגי אבלות. העניין של ספירת העומר הוא המעבר מפסח לשבועות. מהגאולה ממצרים אל מתן תורה. אלו שבע שבועות של הכנה - בדומה למצווה אחרת של ספירה: הספירה של אישה

יציאת מצרים היא השלב הראשון של השחרור, היציאה, ההינתקות מן השעבוד הרוחני, החריגה ממסגרת העבדות הפנימית של בניית בניינים עבור זרים, בניית מצבות עבור המוות, אל מתן תורה, שהוא הצד החיובי של הגאולה הזו, ומתן תוכל פנימי לה, מתן משמעות וכיוון ליציאה מן השעבוד. ואילו הימים שבאמצע, ימי ספירת העומר, מסמלים את "המסע במדבר", את דרך התהיה והחיפושים, את הלבטים, הצמא והמחסור שעובר אדם למן השלב הראשון של השתחררות עד אשר הוא מגיע לקבלת האור הפנימי. ובאופן פנימי הימים הללו של הספירה הם ימים של גידול פנימי, ימים של השתלמות ומלחמה בכל התכונות הנפשיות המעכבות את האדם מלהגיע אל האור.

שבעת השבועות של הספירה מתקשרים עם שבע המדות-הספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות, כאשר כל אחד מן הימים הוא פרט באחת מן הספירות הללו, אף הוא לפי אותו סדר. וסדר המנין של אלה הוא מלמעלה למטה, מן היום הראשון של ספירת העומר שבו הספירה היא חסד שבחסד, עד ליום האחרון שהוא מלכות

פגמים של דעת הם עמוקים יותר ואף עלולים להיות רעילים יותר ומזיקים יותר. יחד עם זאת, הפגמים שבמחשבה, פחות נוכחים ופחות מלוכלכים. תיקון הדעת לא היה שייך אצל ישראל שיצאו ממצרים - הם לא ידעו כמעט כלום בכדי שיהיה מה שדורש תיקון, אבל הם היו צריכים לכל הפחות לשטוף את עצמם מכל מיני זוהמה. תיקון המידות בכללו

**ספירת העומר הוא זמן
שבו לא מקדישים זמן
לדברים אחרים, אלא
רק לדברים של טהרה.
ספירת העומר הוא לא
זמן עצוב, אלא זמן
שמקדשים בו כל מיני
דברים,**

שייך לצד האנושי, תיקון הדעת שייך רק לאחר קבלת התורה, לפני שמקבלים את התורה צריך להיות בן-אדם. אדם צריך לעבוד בימים אלו כמה שבכווח לעבוד על מנת לעשות תיקון בתוך עצמו, כדי שיוכל להגיע בסוף למתן תורה.

(מתוך שיחה בשיבת תקוע תשס"ב)

נידה. כמו בספירה של טהרה, ספירת העומר הוא זמן שבו לא מקדישים זמן לדברים אחרים, אלא רק לדברים של טהרה. ספירת העומר הוא לא זמן עצוב, אלא זמן שמקדשים בו כל מיני דברים, לא זמן שמתייפים בו.

יש מנהג על פי סוד שלא לגזוז את ציפורני הידיים והרגליים באותו היום. מתי נוהגים, גם הנוהגים במנהג הזה, לגזוז את שניהם בבת אחת? כשאשה נטהרת לפני טבילה. הרב קוק היה מקפיד על המנהג הזה, חוץ מערב שבעות, שזהו יום סיום הספירה.

אם כן, כל מי שנוהגים כאריז"ל ולפי הקבלה לא מסתפרים ולא מתחתנים במשך כל ספירת העומר, לא משום שזה עניין של אבילות אלא משום שזה עניין של 'הפסק טהרה' וזה דבר ששייך בכל ימי ספירת העומר, ולא רק בחלקם.

(שיחה בשיבת תקוע, כ"א אייר תשס"ד)

בספירת העומר מתקנים את המידות ואת ההנהגות שלא היו בסדר. יש מי שפגמיו בצד החסד, ויש מי שבצד הגבורה. יש מי שהיה צריך להיות גיבור ולא היה גיבור ויש מי שלהיפך. בימי הספירה לא עוסקים בספירות של השכל, בפגמים שקשורים במחשבה, אלא דווקא בספירות של תיקון המידות. יש מי שאצלם הבעיה המרכזית היא תיקון הדעת והשכל, ובאמת מבחינה מסויימת

כשצריך להשתמש, והשני, להשתמש כשלא צריך. יש אדם שכל החיים שלו רתחן וגם כשהוא מגיע לתורה הוא מכניס את כל הכעס אל תוך התורה. התורה שלו תהיה תורה עם הרבה שיניים וציפורניים. הוא יחפש חטאים וימצא חטאים - מכשיר של סם המוות. לכן צריך לנקות את הכלי ככל האפשר, כך אפשר לקבל את התורה בצורה נקייה יותר. לא ייתכן שיהיה לאדם פגם וזה לא ישפיע על מעשיו, אפילו פגמי הגוף, העיוות הזה יפעל גם על נפשו ועל תורתו.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, אייר תשס"ד)

גם בראש חודש חשוון אפשר לעשות תיקון המידות. אבל כמו שיש ימים שבהם אנחנו מנסים לחשוב על החורבן ולהתאבל באופן יותר אינטנסיבי, כך גם לגבי תיקון המידות יש זמן מיוחד והזמן לזה הוא ספירת העומר.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, אייר, תשס"ט)

מישהו מכם ניקה פעם אוטו? לא הולכים לנקות אוטו בבגדים חגיגיים, לכן גם בימי הספירה כשצריך לקרצף, לא עושים חגיגות. זה מעין מה שכתוב בתורה, שהכוהן שהיה לוקח את הדשן היה לובש בגדים אחרים מהבגדים שבהם הוא עבד. יש זמנים של ניקוי, ובזמנים אלו יש

מה אפשר לעשות תוך שבוע? אם אדם בנוי לזה הוא יכול לעשות תשובה גדולה ברגע. אבל גם מי שלא בנוי כך, יכול לפחות למפות את המקום הזה, לחשוב מה היה במידות הללו שצריך תיקון. רוב האנשים לא יכולים להתהפך כחומר חותם ברגע אחד וגם לא בשנה אחת, אבל ניתן לעבור על השדה ולסמן, לחשוב מה הייתי צריך לעשות.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע תשס"ב)

אם אני צריך חבית בשביל יין, ואני מרוקן חבית של בירה ומוזג את היין בפנים - אני מסריח את היין ולא שומר אותו כמו שצריך. צריך להכין את הכלי לקבל את היין, לנקות אותו, שלא יהיה בושה שהתורה נכנסת לכלי כזה. אדם שבמידות שלו הוא מגושם או פגום - כל מה שיקבל יהיה פגום. אפשר לראות את זה בפועל שכאשר אומרים דברים לאדם לא ראוי - זה מביא נזק במקום תועלת. באותו אופן, גם כשאדם זוכה לשמוע את קול ה' מדבר, אם הכלי מלוכלך הוא ישאר מלוכלך, חייבים להדיח קודם לכן את הכלי.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, אייר תשס"ד)

מהו כלי פגום? כאשר אדם פגם באחת מן המידות, נניח במידת הגבורה, יכולים להיות שני פגמים: האחד, לא להשתמש

אדם יכול להגיע עד לנקודה שבה הוא עומד מוכן, אבל אין הוא יכול להגיע לנקודה של המעבר. הנתינה עצמה, הקפיצה עצמה, היא נקודה שנמצאת מעבר לנו. משום כך אנו סופרים רק עד ארבעים ותשע ולעולם לא עד חמישים, משום שזהו המקום שעד אליו אפשר להגיע. הנקודה בעצמה, היום האחרון, איננו שייך לספירה מלמטה.

(מתוך שיחה ב'מקור חיים', תש"ג)

בסופו של דבר, צריכים המעלה והמטה להתחבר. גם כאשר לאדם מגיע שפע, אם הוא לא מוכן זה לא פועל עליו. לפעמים יש התעוררות או התגלות של נשמה יתירה והיא מתבזזת על דברי הבאי. זה נכון גם לגבי חגים ומועדים; מדוע קוראים לחג: "מועד"? מפני שזו פגישה, לא יכולה להיות פגישה של צד אחד. אם הקב"ה אומר שהיום ראש השנה וישראל לא באים - זה לא מועד. השאלה מי אשם לא מעלה ולא מורידה. בא שפע מלמעלה, וצריך לעשות את ההכנות מלמטה, וכשמצטרפים יחד המעלה והמטה - אפשר לעשות פגישה.

(מתוך שיחה בשיבת תקוע תשס"ב)

דברים שלא עושים, זוהי הסיבה הפנימית למנהגי ספירת העומר.

(מתוך שיחה בשיבת תקוע, אייר תשס"ט)

לאחר כל הספירות, יום אחרי יום ושבוע אחרי שבוע, הספירה בעצם לעולם איננה נגמרת. היא מגיעה עד למספר הקרוב ביותר לחמישים, אבל את היום

אדם יכול להגיע עד
לנקודה שבה הוא עומד
מוכן, אבל אין הוא
יכול להגיע לנקודה של
המעבר. משום כך אנו
סופרים רק עד ארבעים
ותשע ...

החמישים בעצמו אי אפשר לספור. היום הזה מגיע, במובן מסוים, בגדר של מתנה, דבר שבא מלמעלה. הנקודה האחרונה, נקודה ההשלמה של הספירה, איננה תלויה בנו אלא בקב"ה.

ספירת העומר - הכנה לשבועות שיחה בישיבת מקור חיים

מנהגי אבילות

חורבן ביתר וכו', עושים יום אחד, וכאן יש שבעה שבועות של אבילות שנראים משונים.

בענין ספירת העומר יש שלשה מנהגים: מנהג אחד, וזה בעצם עיקר מנהג אשכנז, שבל"ג בעומר מפסיקים את מנהגי האבילות, יש מקומות שנוהגים מנהג אבילות מר"ח אייר עד שבועות, ומנהג הספרדים, שבל"ג בעומר, למרות שלא אומרים תחנון, נוהגים את מנהגי הספירה, ומתחילים מל"ד. השאלה הגדולה בענין זה היא: מתי מתו תלמידי רבי עקיבא - עד ל"ג בעומר? עד שבועות? התלמידים האשכנזים של רבי עקיבא מתו יותר מוקדם והתלמידים הספרדים מתו יותר מאוחר? כל הענין הזה נראה קצת מוזר.

התקופה של ספירת העומר לא מופיעה בשום מקום בגמרא בתור ענין שיש בו איזה צד של אבילות. כאמור, אם היינו צריכים להתאבל על כל תקופה בה נהרגו יהודים, היינו צריכים להתחיל בראש השנה ולגמור באלול, מפני שאני לא מאמין שיש תאריך אחד בכל ההיסטוריה שלנו, שלא היו בו שחיתות. היו ימים יותר קשים, שנכפלו צרותיהם,

לימי ספירת העומר יש דינים מיוחדים, חלק מהדינים האלה הם לא דינים מאוד מורכבים אבל יש כך וכך פרטים וכללים בענין הזה. בכל מקרה, צריך לדעת מה הם הימים הללו. יש צד אחד בדבר, שכתוב במקצתו בספרי הלכה, והוא צד של קדרות; יש אמנם כמה חילוקי מנהגים בזה, אבל צד של קדרות יש בכל ימי ספירת העומר, מתחילה ועד סוף. למה? הטעם שכתוב בספרים הוא, שבזמן זה מתו תלמידיו של רבי עקיבא.

אמנם נכון שמופיע דבר כזה בגמרא, אולם כל כולו באמת תמוה, מהרבה צדדים. אפילו על מאורעות שנוגעים למצב הכללי של האומה, קובעים רק יום אחד לזכרון. אמנם האשכנזים נוהגים שלושה שבועות אבילות לפני תשעה באב, על אף שזה לא כתוב בגמרא, וכמנהג ספרדים עושים בשבוע שחל בו, כמו שכתוב בגמרא, והמחמירים עושה מתחילת החודש, אבל לא יותר. אבל אחרי כל זה, מה ראו על ככה? על חמשת הדברים שמופיעים במשנה (תענית ד,ו): חורבן בית המקדש בראשונה ובשניה,

אבל באופן כללי היו בכל מקום ובכל זמן דברים כאלה.

דוגמא לדבר; מישהו פעם אמר: 'ביום כיפור - מי רוצה לאכול', בתשעה באב - מי יכול לאכול?'. מה זאת-אומרת? יש שני ימים שמבחינה חיצונית, מבחינת הדינים הקשורים לענייני התענית, להוציא איסור מלאכה, הם כמעט זהים אחד לשני; אלה תעניות גדולות, שנמשכות מערב עד ערב, ונוהגים בהם חמשה עיגויים. אבל, למרות שדיניהם שווים, האופי שלהם שונה. תשעה באב הוא יום של אבילות, והתענית שלו היא תענית אבילות, ויום הכפורים הוא יום של שמחה, והתענית שלו היא תענית של שמחה. מישהו אמר, שיש תענית שחורה ותענית לבנה, תשעה באב הוא יום שחור, ויום הכפורים הוא יום לבן.

מעין זה גם בעניין ספירת העומר. אותם מנהגי אבילות לכאורה, הם לא מנהגי אבילות. יש ימים שאנחנו מונעים את עצמנו מלעשות דברים מסוימים, אלא שהטעם הבסיסי הוא לא אותו טעם. בספירת העומר הטעם הוא משום הכנה, בשלושת השבועות ובתשעת הימים, הטעם הוא משום אבילות. אז אף-על-פי שהם לכאורה דומים, המהות שלהם שונה, וממילא גם צד הנפש שיש בהם שונה.

מפסח לשבועות

נראה שעניין ההכנה הוא בכך שפסח ושבועות קשורים אחד לשני, ושבעים הם מהות אחת. כשיוצא מישהו לחופשי,

כל ההקדמה הזו באה מפני שיש דברים שהטעם שמופיע בספרים הוא טעם מספיק, ולמרות שיש לדברים האלה גם טעם בנסתר, אנחנו יכולים להגיד שאין לנו עסק בנסתרות. אנחנו מסתפקים בטעם שכתוב בספרים. אם כי, כל מיני פוסקים התעסקו בטעמים בהלכה, לדעתי, בכל דבר שיש בו מנהג ישראל, ובפרט במנהג שהוא לא מנהג מקומי אלא כתוב בספרים, צריך מאוד מאוד להיזהר שלא לשנות אותו, גם כאשר נראה לעין שטעמו לא שייך. למה? מפני שיש הרבה פעמים, שהטעם הנראה לעין או הטעם שכתוב בספרים, הוא רק אחד מן הטעמים שיש בדבר, ופעמים שהטעם שכתוב ומוזכר בכל פעם בספרים הוא לא הטעם העיקרי, אלא הטעם המשני דווקא, והטעם העיקרי הוא בעצם טעם אחר, שלא מצאו לנכון לפרש אותו. לפעמים מפני שזה היה ענין שבנסתר, ולפעמים מפני שהיו סיבות אחרות לכך.

הכנת הנפש

בענין מנהגי ספירת העומר, נראה שטעמם הוא בדרך הנסתר ולא בדרך הנגלה. פשוט שהענין של ספירת העומר הוא לא בגדר של אבילות ולא עניין של אבילות, אלא ענינו הוא הכנת הנפש לקראת שבועות. ימים אלו הם בעצם שבועות של הכנת הנפש.

הסיבה היא לא מפני שכולם רעים, אלא מפני שהם יצאו לחופשי, הורידו מהם את מה שמשגיח עליהם, אז הם בעצמם נהיו כמו עבד שלא השתחרר, כמו עבד שברח מאדוניו.

גם יציאת מצרים היא בעצם "כי ברח העם" (שמות יד,ה), ועניינה של יציאת מצרים היא בעצם "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שם ג,יב). יציאת מצרים היא בבחינת בן-חורין, עד לשבועות, שזו המהות של החורין. אם לא קניתי לעצמי אישיות, אני לא בן חורין, ומי שאין לו אישיות לא יכול להיות בן חורין. אי אפשר לשחרר את הסטנדר הזה. מדוע? מפני שבין שאני אשתמש בו ובין שלא אשתמש בו, הוא לא יהיה יותר מסטנדר.

אפשר להיות עבדי פרעה גם אם פרעה מת מזמן, ולפעמים קורה שאדם נשאר בגדר של עבדי פרעה כל השנה. צריך לצאת ממצרים ולהגיע לקבלת התורה, שהיא ההסבר של יציאת מצרים. על דרך החידוד הייתי אומר שאת הסדר של פסח אנחנו מתחילים בקושיות, תשובות לסדר של פסח אנחנו מקבלים בחג השבועות.

על דרך הדרוש, יש פה צד מסוים שיש גם בסוכות. יש ענין של "ושמחת בחגך", ואני שואל: "לשמחה מה זו עושה?" (קהלת ב,ה), ובצד מסוים, בשמחת תורה אנחנו מקבלים תשובה למה אנו שמחים כל-כך, וממה טוב לנו. מפסח יש ענין של הכנה, ובהרבה מאוד ספרים, בין על דרך הדרוש, ובין על דרך הסוד, בין

הוא עומד בפני השאלה 'מה זה נקרא להיות אדם חפשי?'. בשביל חופש אני צריך איזושהי אישיות, כשאין לי אישיות אין לי חופש.

בפיט קדום מופיע: עבדי הזמן אלה הם עבדים, עבד ה' הוא לבדו חפשי. קורה שכשמשחררים אנשים מעול השבי, הם לוקחים, למעשה, את השעבוד איתם, ורק ממשיכים אותו בצורה אחרת.

על דרך החידוד הייתי אומר שאת הסדר של פסח אנחנו מתחילים בקושיות, תשובות לסדר של פסח אנחנו מקבלים בחג השבועות.

להבדיל, יש כל מיני עמים שמשחררים כעת מכל מיני שעבודים. בכל אפריקה יש דבר כזה, שהעמים זרקו את האדונים שלהם. כל הצרות שהיו להם קודם: במכות, בהשפלות ואפילו ברציחות, זה רק אפס קצהו ממה שבא להם אחר כך.

על דרך החסידות, ובין על דרך המוסר, דברו על זה הרבה מאוד. התמצית היא, שלכן שבועות נקרא 'עצרת', מפני שהוא העצרת של פסח, כמו היום השמיני של חג הסוכות, שנקרא שמיני עצרת.

להבדיל, אחרי מלחמת ששת הימים היתה סדרה ארוכה של תכניות ברדיו, שנקראה 'היום השביעי', ועניינה היה בדיוק אותה נקודה: היה ניצחון גדול - מה בא הלאה?! לשאלה זו לא היתה תשובה. הקב"ה פתח פתח גדול, ומה אתה עושה? במובן הזה, לו היה בא אחרי זה איזשהו דבר ממין אחר, זה היה משלים את הענין, אבל לא בא. זה היה סוג מסוים של פסח בלי שבועות. היתה הרגשה יוצאת מן הכלל של פורקן, של שחרור, אולם האנשים נשארו אותו דבר, והכל נשאר אותו דבר; ומפני שזה נשאר אותו דבר, זה מדרדר והולך, זה נובע בעצם המהות מכך שהיתה שאלה בלי תשובה.

ההכנה היא קשר המהות בין פסח לשבועות. עניינה של ההכנה הוא, שלהגיע מיציאת מצרים עד לנקודה של קבלת התורה, צריך לעשות איזו הכנת הנפש, וצריך קצת להתיישר. כמו הימים בהם הלכו במדבר, שבסך-הכל היו אלה ימים של ניסיון; הולכים במדבר את כל הדרך הזו כדי להגיע לקבלת התורה, והיו שם מאורעות שונים.

למה צריך להסתובב במדבר כל-כך הרבה זמן? יהיה איפה שיהיה הר סיני, לא דרוש כל-כך הרבה זמן להגיע אליו.

אפילו כשהולכים בדרך, אפילו כשהולכים עם הנשים, ואפילו כשלא הולכים בדרך הכי קצרה, זה לא לוקח כל-כך הרבה זמן; אנשים עוברים את זה בהרבה פחות זמן, גם ברגל וגם בחמורים. אלא שאי אפשר להגיע ישר ממצרים להר סיני, וצריך לעשות הכנה בשביל זה. אנחנו אומרים שבכל החגים אנחנו חוזרים שוב אל המאורע הראשון, אז בספירת העומר

הקב"ה נתן את התורה פעם אחת, אבל לקבל את התורה זה משהו אחר. בתמצית, אנשים צריכים להיות מוכנים לקבל, ולפחות להיות בגדר של "נעשה ונשמע"

אנו חוזרים להיות מוכנים שוב כדי לקבל את התורה.

הקב"ה נתן את התורה פעם אחת, אבל לקבל את התורה זה משהו אחר. בתמצית, אנשים צריכים להיות מוכנים

לדוגמא, בבית המקדש נתנו לכוהנים שני סוגי בגדים: יש בגדים שבהם עובדים עבודה, ויש בגדים שבהם מורידים את הדשן, הם לא עושים זאת בבגדי חול, אבל עשו את זה בבגדים אחרים שהם לא בגדי הקודש, כיוון שזו עבודה. המזבח לא יכול להיות תמיד מלא בדשן, אז כהן עולה על המזבח, מטאטא ומוציא משם סלים סלים של אפר. בזמן שאדם מוציא סלים של אפר, הוא לא יכול להיות באותו אופן כמו שהוא עוסק בעבודת יום הכפורים - הוא פשוט לא מסוגל לזה.

הנקודה פה היא הנקודה של טרדת הנפש שיש בדברים הללו, והיא זו שצריכה את העבודה. וממילא, זה שאני לא נכנס למרחץ, ולא לתספורת וכד', זה בעיקר ענין של טרדה. זהו זמן של היטהרות, אין זמן ולא שייך לעשות דברים אחרים.

האמת היא שיש סדר עבודה ששייך לשבעת השבועות האלו, כמו שאנחנו אומרים ב'לשם יחוד'; "מה שפגמתי בספירה וכו'". הספירות הן סוג מסוים של הדרכה, יש שבע מידות הצריכות תיקון, וזוהי עבודה של תיקון הנפש, ואת העבודה הזאת עושים בכל שבוע. מקדישים שבוע לעבודה לענין בכלל ולפרטים שבו, והתמצית היא, שיש סדר כדי שאפשר יהיה לקבל תורה. אחרת, יקרה מה שקורה לכל מי שלא מכין את עצמו; את המתנה אפשר לקבל, אבל היא לא יעילה בכלל.

לקבל, ולפחות להיות בגדר של "נעשה ונשמע". כשאנשים הם בגדר של נעשה ונשמע, הם יכולים לקבל על עצמם את התורה, אם מישהו הוא לא בגדר של נעשה ונשמע הוא לא יכול לעשות את זה. המוכנות לקבל, היא זו שדורשת את ההכנה.

בספרים, גם על דרך הסוד, מופיע הרבה שהענין של שבעה שבועות הוא כמו הענין של שבעה נקיים באשה נידה. ובאמת, כשמסתכלים בתורה, יש שני עניינים של מצות הספירה, אחד זה "וספרה לה" (ויקרא טו, כב) בנידה, והשני הוא הספירה של ספירת העומר (שם כג, טו). הענין הוא, שכמו שאשה נידה לובשת בגדים מיוחדים לזמן הזה, עם כל השייך לכך, כך כל הענין של השבועות האלה, הוא ספירה והתאמה, שבועות בהם אני עסוק בהכנות.

טרדת הנפש

ניתן להגדיר זאת כך: יש ימים בהם אנחנו לא שומעים מגנינה. למרות שבענין זה יותר טוב לא להסתכל בשולחן-ערוך על איסור מגנינות, כי כל מה שכתוב בשולחן ערוך על האיסור לשמוע מגנינות הוא הרבה יותר רחב והרבה יותר כולל, ולא שייך לספירת העומר בדווקא. אבל בכל אופן, יש הבדל אם אני עושה את זה מפני שאני באבל, או שאני עושה את זה מפני שאני טרוד.

תיקון הנפש ותיקון המעשה

מה ההבדל בין ספירת העומר לעשרת ימי תשובה?

בעשרת ימי תשובה ובחודש אלול, שזהו גם כן משך זמן גדול, אני עושה תשובה על עבירות, בין שעברתי על סור מרע ובין שעברתי על עשה טוב. ימי ספירת העומר הם לא ימים של תשובה מעבירות. אמנם אין יום מיוחד לתשובה מעבירות, אם מישהו חטא בט"ו באב הוא לא צריך לחכות שבועיים בכדי לעשות תשובה, אבל בעצם הענין, יש תיקון שהוא תיקון הנפש, ולא תיקון המעשה. כשאדם אומר "מה שפגמתי בספירה", זה עניין של תיקון המידות עצמן, זה לא קשור לעבירה - אדם מפשפש הרבה יותר באופי שלו מאשר במעשים. אם אדם פגם במידת החסד, ואין לו מידה של אהבה, זה לא שהוא עשה את מה שאסור לו לעשות, אלא הוא לא עשה את מה שהוא צריך לעשות, וממילא אדם צריך לתקן את העניין של אהבה, בין בין אדם למקום ובין בין אדם לחברו. ושוב, לא מדובר על מה ששייך למעשה, אלא על מה ששייך למהות. יש הרבה דברים שלא מגיעים לכלל איסור אבל הם פגם בנשמה.

לפעמים אדם הוא בסדר גמור הלכה למעשה, הוא עשה מה שהוא צריך לעשות לפי ערכו. אבל יש דברים שאדם ימצא מתוכו, מעצמו, ואין מי שיוכל להגיד לו דברים כאלה. לפעמים קורה שאני יכול להגיד למישהו: 'עבירות לא עשית, מצוות אתה עושה, אבל אתה טיפוס

של בן-אדם, שאיתך בקבוצה אחת לא הייתי רוצה להיות'. יש אנשים, שאחרי כל הדברים האלה, יש להם פגמים בתוך האישיות שלהם, וזהו הזמן לתקן, זה מה שאנחנו צריכים לעשות.

בכמה ספרים מדברים על השאלה איך קיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא נתנה. אחד הדברים בזה הוא, שאם אדם היה באמת נקי, הוא היה עושה את התורה. אם אדם היה באמת נקי, הוא לא היה צריך לקבל את זה מלמעלה, הוא היה מרגיש מעצמו מה צריך לעשות.

ספרו פעם, שלימדו את אחד הצדיקים, כשהיה ילד, את מסכת שבת, ויש שם דיון ארוך: מה קורה כשאדם מתבלבל בימים ולא יודע מתי שבת. והוא שאל: 'איך ייתכן שאדם לא ידע מתי שבת - רואים! הוא יוצא החוצה ורואה שעכשיו שבת. בשביל לראות שעכשיו שבת, ומה צריך לעשות בשבת, בן-אדם צריך להיות עם נפש מספיק נקיה. זה שאנחנו לא רואים את זה, ולא עושים כל מיני דברים - עוונותינו גרמו אלה. אדם מעוות את עצמו, ומפני כך הוא צריך שיגידו לו מה לעשות. לולא היו לנו יצרים שמעוותים אותנו היינו הולכים בדרך הישר מצד עצמנו. אלא מה, יש לנו יצר שמעוות אותנו, ובגלל זה אנחנו כבר לא יודעים להבחין בין טוב לרע, ולכן גם התורה שאנחנו מקבלים מתעוותת. אשר על כן, זה מה שצריך לעשות בימים אלו של ספירת העומר.

ליקוטי הרב תיקון המידות

צריכים לדעת שבהחלט היו אנשים שעברו שינוי. כשאדם מצליח לעשות תיקון מסויים למידותיו זה דבר גדול. לפעמים אפשר לראות בעיניים פשוטות שלאיש כזה יש אור, לא מפני שהוא נעשה גדול בתורה או בחכמה, אלא משום שהוא שינה דברים בסיסיים בתוך עצמו, הקב"ה משתבח בו בכל העולמות כי הוא שבר את הסטרא אחרא.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, חשוון תשע"ב)

יש סיפור שמתאר איך קירבו לחסידות אדם שאחר כך הפך בעצמו להיות מנהיג בתנועה. האיש הזה - שמו היה ר' חייק'ה - גדל, ואחר כך גם פעל, בעיר 'אמדור' שבליטא. הקושי העיקרי בגיוסו של ר' חייק'ה היה שהוא אף פעם לא היה יוצא החוצה. באותה תקופה היו אנשים שנקראו "פרושים", אדם כזה היה יושב לבדו בחדר, לא היו לו משפחה וילדים והוא גם לא היה פוגש אף אחד; היה מי שדאג להביא לו אוכל והוא עצמו היה יושב לבד ולומד ומתפלל כל הזמן. היו אנשים שחיו כך חמש, עשר, עשרים

צדיק אחד הלך בדרך ופגש כמה חסידים צעירים. הוא שאל אותם: "מה הייתם רוצים להיות?" הם ענו לו: "אנחנו רוצים להיות יהודים יראי שמיים". הצדיק אמר להם: "אני בגיל שלכם רציתי להיות מלאך; אומרים שתפילה עושה מחצה; אז יצא מזה משהו. אתם רוצים להיות רק יראי שמים, אז זה מה שיישאר - מחצה".

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, תשע"א)

אני אומר את זה לא מפני שאני נמצא ברוסיה, אלא אף-על-פי שאני נמצא ברוסיה. כשאני מדבר אל התלמידים שלי בישראל, אני אומר להם דברים הרבה יותר קשים; אני אומר להם שהשמים הם לא הגבול, אלא רק נקודה של התחלה; שהכי טוב זה לא מספיק טוב. זה אמנם לא מתכון לחיים קלים, אבל זה ביטוי של תקווה גדולה, משום שההנחה היא שלאנשים יש לא רק בטן, אלא גם כנפיים.

(מתוך "צעד קדימה" שיחה בעיר חרסון, תשנ"ז)

שנה, ואפילו כל חייהם.

ובכן, הבעיה הייתה איך להגיע לר' חייקה, אשר שום אדם לא נפגש איתו ישירות; איך למשוך אותו שיצא מחדרו החוצה. שלחו לשם כך את אחד מראשי החסידים, הרבי הראשון מקרלין, רבי אהרן. ובכן, הוא הגיע לעיר אמדור והודיע שבמשך כמה שבועות הוא ידרוש דרשות בעיר. הדרשה הראשונה שלו עשתה רושם גדול מאוד, וכל בעלי ההבנה והידיעה שבעיר לא חדלו מלדבר בה. הדרשה השנייה שלו הייתה מוצלחת עוד יותר מהראשונה ואי אפשר היה שלא לשמוע עליו. ואולם מבחינתו של ר' אהרן, כל זה לא נועד עבור אנשי העיר, אלא כדי להביא אליו את אותו איש סגור ומסוגר, את ר' חייקה. וכך הוא נשא סדרה של דרשות ארוכות, מלומדות ומורכבות ביותר, עד שיום אחד הגיעה שמעו גם לר' חייקה, על אף שהיה ספון בד' אמותיו. ר' חייקה אמר לעצמו שלא ייתכן שתלמיד חכם שכמותו לא יבוא לשמוע דברים נפלאים מפיו של אדם יוצא מן הכלל שכזה; והוא יצא מתאו ובא לשמוע את הדרשה. כאשר ר' אהרן ראה את ר' חייקה, הוא לא דרש שום דרשה, אלא אמר רק משפט אחד: "כשלא נהיים יותר טוב, נהיים יותר גרוע"; קיפל את הטלית, יצא מהעיר ונעלם. ר' חייקה, אשר חשב עד אז את עצמו לאיש קדוש, פרוש, ולמדן, שמע את המשפט היחיד הזה, והוא לא נתן לו מנוח. הוא חשב כל הזמן: אני אולי בסדר, אבל אני לא נעשה טוב יותר. זה כל כך הציק לו, עד שבסוף

הוא יצא מן העיר שלו והתחיל לחפש את הרב הגדול של החסידים. וכשהוא מצא אותו הוא נשאר שם, עד אשר בסופו של דבר הוא נשלח בחזרה לעירו. אילו היה לי כוח כמו לאותו ר' אהרן, הייתי משאיר גם אתכם עם המשפט האחד הזה והולך לי...

(מתוך "צעד קדימה", שיחה בעיר חרסון תשנ"ז)

העובדה שילד נעשה אדם ולא חיה היא תוצאה של חינוך, הוי אומר, של מעצורים בלתי טבעיים. המעצורים בכללם הם הגורם המעורר בכל התפתחות: המעצורים יוצרים את הצורך והכוח להתגבר עליהם. במקום שהמעצורים מועטים, האנשים המתפתחים שם הם פרימיטיביים מאוד. התרבות האנושית היא תוצאת מעצורים שונים, טבעיים ובעיקר בלתי טבעיים. האדם המלא יצרים הופך אותם בגלל המעצורים לכוחות נעלים יותר (מבחינה פסיכו-אנליטית הסובלימציה היא תולדת המעצורים). עלינו לראות את האדם כמות שהוא. והאדם אינו מושלם ואינו טוב מטבעו, ובשום פנים אין להניחו להתפתח "טבעית". כל ניסיון כזה מביא רק הרס. מטעם זה נכשלו המהפכות הגדולות, לא בעצם המהפכה אלא בתוצאות הרחוקות בתקוות מחולליות. הללו הניחו שעצם ביטול המעצורים יביא אך טוב ואושר. אך מאחר שתכונות אלו אינן מולדות אלא נרכשות, לא יפלא

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, טבת תשע"ב)

החסידות אינה בשום פנים תיאוריה בלבד, בכל שטח ושטח בו פעלה, היתה מגמתה לתקן. ולכן כשעסקה בשטח של בעיות הנפש הרי לא רק עסקה בעיונים בנושא כי אם גם בשאיפה מתמדת לתקן את הפגמים ולפתח את הצדדים החיוביים הקיימים.

בשאיפה זו להיפטר מן הצדדים הרעים בנפש היתה קיימת בעבר דרך כמעט אחידה - השיטה היתה לדכא ככל האפשר את כל הכוחות שאינם חיוביים, להילחם בהם בכל האופנים ולנסות לשבור את הפיתויים ואת התאוות. אמצעי עזר נוסף לשיטה זו היה - שבירת הגוף; התעניות הסיגופים ושאר העינויים העצמיים נועדו לא לשם קבלת ייסורים גרידא (לשם תשובה וכדומה) אלא כדי לעזור לשבור את הגופניות בכללה, ועמה (כפי שהאמינו) את כל היצרים והתאוות.

אחת מן הנקודות הראשונות שהבליטה החסידות היתה ההתנגדות העזה לשיטה זו של שבירת הגוף. החסידות טענה לא רק על השלילה שיש בניסיון זה של שבירת עצמו, ושל אותה "שנאה" לגוף שפתחו בעל המוסר שמלפנים. (שהרי החסידות שאפה להעלות את הדברים בכלל ולא לשברם, וזה כלל כמובן את היחס אל החומריות). החסידות העלתה את הנימוק ששיטה זו אינה מגיעה כלל

שהמאמצים המהפכניים לא קידמו כלל את בעיות האנושות. בלי ספק אפשר לשנות את האדם לטוב, אל דרך האמת, אך הדבר יבוא על-ידי הקמת מעצורים חדשים, גורמות גבוהות יותר, לימודים מאומצים יותר, תביעות קיצוניות יותר. הדרך אל האושר והשלימות אינה סתומה, אך אין היא פונה כלל אל הטבע, אלא ממנו והלאה, כך הובן הדבר ביהדות בכל הדורות: "יצר לב האדם רע מנעוריו", המצוות המגבילות והמעכבות "לא ניתנו אלא לצרף בהן את האדם".

(מתוך "טבע ואדם", רשפים)

שינויים לא תמיד נעשים בכל עומק הנפש; איש שהיה גאוותן יכול למעוך את זה כך שאף אחד לא יראה, אבל האם הוא יכול לשנות דבר כל כך בסיסי? לא בטוח, אבל אם שום דבר לא נראה מזה אזי המידה הרעה נשארת בתיאוריה. אם איש נותן צדקה ובכל זאת זה קצת חורה לו - הוא בכל זאת רוצה לראות כמה הוא נותן, בכל זאת נשאר בו איזה משהו. כתוב "ומלתם את ערלת לבבכם", יש דברים שאתם צריכים למול, אבל יש דברים שרק הקב"ה יכול למול. הנקודה היא שאדם צריך לעשות את מה שהוא יכול. יכול להיות אדם מלא כעסים, כולו רותח בפנים - אבל הוא לא יפתח את הפה. השאלה היא: האם האיש הזה כעסן? האם האיש שלא אוהב לתת צדקה הוא קמצן?

דבר קשה, או דבר רע - יש שתי דרכים לשנות אותו. הדרך האחת היא: כאשר יש דבר שהוא מר, איך אני הופך את המר למתוק? אופן אחד הוא שאם יש לי דבר מר, אני שופך עליו כל כך הרבה סוכר עד שמפסיקים להרגיש שהוא מר. זה אינו משנה את הדבר המר, זה רק משנה את הפרופורציות ואת האופן שבו אני יכול לחוש בו. הדרך האחרת היא: שאני מנסה לשנות את הדבר המר מתוך עצמו, אני מנסה להוציא ממנו את המרירות מתוך עצמו, לא על ידי הפעלה של דברים מבחוץ אלא מבפנים.

"פסיכולוגיה ויהדות", הרצאה בפטרסבורג תשנ"ו

בשפות שונות יש למידות טובות שם לחוד, ולמידות רעות שם לחוד; אצלנו מדברים על 'מידות טובות' ו'מידות רעות', ולדעתי זה כי למעשה אין אצל היהודים הגדרה של מידות טובות באופן מוחלט או מידות רעות באופן מוחלט. כשאנחנו אומרים 'מידה טובה', זו בעצם: 'המידה הנכונה'. ולכן אין מהויות טובות ורעות, אלא 'מידות'. כל דבר יכול להיות מידה טובה או רעה. זה לא אובייקטיבי, אלא תלוי איך מודדים אותו, יש דברים שרובם קשה ומיעוטם יפה. אהבה היא לא תמיד טובה, ושנאה היא לא תמיד רעה - כמו שכתוב: "אוהבי השם שנאו רע". ההגדרה של מידה טובה ורעה היא לא במהות, אלא באיזו מידה הוא עשוי.

למטרתה, כי כל אותו ניסיון לדחוק את התאוות אינו עולה יפה, מפני שההדחקה הזו אינה מביאה לביטולן של התאוות אלא להחבאתן, להשרשתן בעומק נפשי גדול יותר.

גישתה של החסידות לבעיה היתה בדרך אחרת- בדרכה של הסובלימציה. החסידות מניחה (וזהו קו יסודי בשיטת המוסר שלה) כי ההבדל בין רע לטוב אינו הבדל מהותי אלא במיוחד הבדל מושאי. הרצונות היסודיים באדם - לצד הרע והטוב כאחת - זהים הם. אלא שיש ביד האדם לשנות את כיוונם של רצונותיו. לא לשרש מתוכו את הרצונות והתשוקות שלו אלא להפנות אותן לכיוון חיובי; ומאחר שההבדל בין הרע והטוב באדם הוא לפי החסידות רק עניין של כיוון הדברים, הרי ממילא באים למסקנה כי ככל שאדם נוטה יותר אל התשוקות השונות הריהו מסוגל יותר - לאחר שעידן את התשוקות הללו - להיעשות אדם של קדושה.

(מתוך "החסידות והפסיכואנליזה", שדמות)

יש מונח שמופיע בתוך ספרות הקבלה שנקרא: "המתקת הגבורות בשורשן", המונח הזה שימש גם בתור הבנה של מוטיבים פילוסופיים כלליים, אבל גם בתור הדרכה של עבודה בתוך נפשו של האדם. והרעיון הבסיסי בזה הוא שאם אני רוצה לשנות איזה דבר שהוא

יש לי חבר טוב שגדל בבית שלא היה מלא בנקיות הלשון וגם השכונה היתה כזו, והוא התחתן עם אישה הגונה ומאוד איסטניסטית. אחרי זמן שבו הוא היה בעל טוב ונזהר מאוד בלשונו - הילדים שלו גדלו, ואיתם הוא היה מדבר בלשונו שלו. תמיד אחד הילדים היה שומר על הפתח ומזהיר אותו: "אבא, אמא מגיעה...". מה עושים כאשר יש לאדם דבר כזה? זה מוביל אל השאלה: במה צריך להיאבק. לפעמים יש לאדם כל כך הרבה דברים, והוא אומר: "נו טוב, שסתובב דבר כזה בבית, העיקר שלא יסתובבו דברים אחרים...". בירושלמי מופיע שאנשים בארץ היו מגדלים נחשים, וחשבו שיש להם יתרון על חתולים, מפני שהם יכולים להיכנס לחור של העכבר; אבל לפעמים השאלה היא האם אני מעדיף עכברים או נחש. מבחינה זו, אם אני רואה שאני לא יכול לגרש הכול - ולפעמים בן אדם לא יכול בימי חייו לגרש את כל החיות שיש בו - אז צריך לגרש את מה שיותר גרוע ומסוכן ומפריע למעלה ולמטה, ובנוגע לדברים אחרים אין מה לעשות.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, טבת תשע"ב)

הייתה פעם ילדה אחת, אשר כל הזמן התנהגה אל כל הסובבים בגסות ובצורה בלתי נעימה ביותר. רק דבר אחד היא אהבה: לטפל בסוסים, ואיתם היא הייתה מתנהגת בעדינות. יום אחד, באופן מפתיע, שינתה הילדה הזו את

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, כסלו תשע"ב)

היו מקומות שהדברים הגיעו לכל מיני הגזמות. למשל אחת מישיבות המוסר הייתה ידועה בכך ששם רצו לחנך לשבור את מידת הגאווה ולרכוש את מידת השפלות. מסופר שתלמידי הישיבה היו עושים פרובוקציות כדי שיבזו אותם: תלמיד היה נכנס לבית מרקחת ומבקש מסמרים כדי שיבזו אותו. זה היה ניסיון לתקן את נפשו של אדם שיש לו מידה רעה - שוברים לו את המידה. הנקודה היא שאפשר לנסות דברים מבחוץ, זה לא תמיד עובד, אבל אם אדם מנסה מבפנים זה יותר עובד.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, חשוון תשע"ב)

אני רוצה להגיד דבר הרבה יותר כללי בעניין הזה של התיקונים. אם אדם עושה ניסיון לבנות את הכול על עמוד אחד - זה קצת דומה לעבודה זרה. יש הרבה מקומות שהחיסרון היחיד שלהם הוא שלקחו דבר שהכול בנוי מסביב לדבר אחד. אפילו אם זה מצליח להם, יוצאות מזה בריות משונות.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, חשוון תשע"ב)

התנהגותה מן הקצה אל הקצה והפכה להיות מתחשבת, נעימה וידידותית. כאשר שאלו אותה מה קרה לה, היא ענתה: עלה בדעתי שגם לבני האדם יש רגשות - כמו שיש לסוסים...

כאשר אדם גדל מבחינה פנימית הוא מתחיל להבין שהאחר איננו רק אובייקט, אלא ברייה בעלת רגשות ותחושות משלה. ברגע שאני מגלה שלאחרים - ולא דווקא לסוסים - יש רגשות, ואני גם מפנים זאת - אני משתנה.

(מתוך הרצאה בנושא "איזהו מכובד", תשנ"ט)

ר' חיים מצאנז היה תורם הרבה מאוד כסף לצדקה. הוא לא יכול היה להירדם אם היה נשאר לו כסף בבית. סיפרו עליו שפעם אחת הוא לא הצליח להירדם - ואז הוא נזכר שבמגרה זו וזו יש כסף, הוא אמר למשרתו שיתן את הכסף לעני - ואז הוא נרדם. הוא היה ממשכן אפילו את הגביע של הקידוש שלו בשביל צדקה. פעם אמרו לו בניו שהוא לא צריך לתת כה הרבה. הוא אמר להם: אני מטבעי קמצן גדול, כל ימי אני מנסה להילחם במידה הזאת ואתם מנסים לקחת את זה ממני?

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, חשוון תשע"ב)

העניין של תיקון מידות הנפש, הוא עד כמה אני יכול להתגבר על דברים שאולי אין בהם עבירה, אבל הם דברים שיש לי איתם בעיה ולפעמים בעיה מעשית מאוד. היה באמריקה סופר מדע בדיוני מפורסם. כל הסיפורים שלו הם סיפורים על מסעות בחלל הרחוק. באופן פרטי האיש הזה סבל מפחד גבהים, הוא מעולם לא טס במטוס מחמת פחד. אני זוכר שסיפרו לי, שיום אחד הוא עשה מעשה גבורה, כיבדו אותו להדליק חנוכיה גדולה, ובמסירות נפש הוא עלה שלוש או ארבע מדרגות, והחזיקו אותו בידיים כדי שיכול להדליק את המנורה. הוא היה איש חכם ונבון, כתב כמות גדולה של ספרים, ועדיין הוא מפחד מגבהים. זה בדיוק עניין של התגברות על המידות. זה עניין של מידות, לא של חטאים. זה לא חטא ולא מצווה - זו תכונת נפש. יש תכונות אציליות ותכונות שראוי לאדם להידבק בהן, ויש תכונות שמפריעות לאדם בחיים שלו. שאם הוא רוצה להיות אדם הראוי הוא צריך לנסות להתגבר עליהם.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, טבת תשע"ב)

לפעמים אדם מלא במידות טובות, אבל הוא לא שולט במידות שלו. יש זמן שאסור להיות נחמד, הלב שלך מפרפר? שיפרפר. היה מישהו שהיד שלו נתקעה מתחת לסלע והוא לא יכול היה להשתחרר - אז הוא חתך לעצמו את היד. זה לא נעים, אבל אם אתה

מתענה לא רק בשני וחמישי אלא היה גם נוהג בעצמו סיגוף שהיה לובש שק על בשרו, כדי שלא ייהנה מן העולם הזה. הוא הגיע אל הרבי, אבל בכל זאת הוא רצה שהרבי ידע עם מי יש לו עסק, אז הוא פתח קצת את הבגד שיראו מה הוא לובש מתחת. הרבי מסתכל ומחייך. האיש שאל: מדוע הרבי מחייך, והרבי אומר: אני מסתכל כמה גדול כוחו של המלאך המסית שיכול לקחת אדם גדול כמוך וגם אותו להכניס לתוך השק...

(מתוך שיעור ב'דרך מצוותיך' - שורש מצוות תפילה)

סיפור שסיפר הרבי מראדזין: אחד מחסידי קוצק הזקנים כל ימיו היה שותק; הגיעה שעת מותו, אז הוא החליט שזו ההזדמנות - עכשיו הוא יגיד את הדברים שהוא רצה להגיד. הוא קרא לכל אלה שהיו שייכים לעניין הזה, ורצה להגיד להם דברי מוסר ותוכחה ואת כל מה שרצה להגיד. ואז, ברגע האחרון הוא חושב: "כל החיים שלי ברחתי מפני הגאווה כמפני המזיק. עכשיו, ברגע האחרון ה'בעל דבר' בא ורוצה לתפוס אותי, ברגע האחרון ממשי!". אז אף על פי שכולם עמדו מסביבו וחיכו - הוא שתק ומת ככה. והרבי מראדזין אמר שבנקודה הזו באמת תפש אותו ה'בעל הדבר'. זה הופך את העניין הזה לכל כך מפחיד, ברגע האחרון הרבה חשבונות הולכים לאדם, והיה לו חשבון אחד - לשמור את נפשו בטהרתה. ובגלל החשבון הזה הוא

רוצה לחיות - אתה עושה את זה. היה אדם בשם האדמירל בירד, הוא כתב את הזיכרונות שלו - הוא נתקע בקוטב בתוך מערה, עם רגליים קפואות, הוא מספר שהוא גילה שאצבעות הרגלים שלו שחורות - אז הוא חתך את כל האצבעות וחבש את עצמו ונשאר חי. יש הרבה אנשים שהיו מפחדים והיו מתים. זה גם חלק מהעניין של תיקון המידות.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, טבת תשע"ב)

יש סיפור שסיפרו על אחד מהצדיקים של צפון אפריקה שישב והאריך בסעודה שלישית, הוא הסביר שכל זמן שהוא ממשיך את השבת - הגיהנום נשאר סגור, מפני שהגיהנום לא פועל בשבת ולכן הוא היה מאריך. פעם כשהאריך הרבה, סיפר אותו צדיק: השטן המשחית בא אלי וביקש שאפסיק ואגמור כבר, הוא בא שני פעמים ובפעם השלישית צעקתי עליו: "מה אתה ממחר כל כך!" אחר כך אמר הצדיק: "עכשיו אני כבר לא צריך לעשות שום דבר, אחרי שכעסתי - הגיהנום כבר נפתח". זו הנקודה: מספיק היה לכעוס כדי לפתוח את הגיהנום.

(מתוך ביאור לקוטי תורה ד"ה אלה פקודי)

סיפרו על אדם שבא אל צדיק אחד. אותו אדם, נוסף לזה שהיה למדן ומקובל היה

(מתוך שיחה בתקוע, תמוז תשע"ג)

כאשר הבן של הרבי מריז"ן היה קטן הוא החזיק פרוסה ביד ובכה. שאלו אותו: למה אתה בוכה? הוא אמר: "אני רעב אבל אני לא יכול לאכול, כי אמרו לי לא לעשות כל מה שמתחשק לי".

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, תשע"א)

אחד הקרובים שלי היה נהג אגד, ירא שמיים ובעל בית הגון בישראל. הוא נהג כך וכך זמן בקו מסוים, ולאחר מכן עבר לקו אחר. אחרי שהוא עזב התחילו להגיע מכתבים להנהלה של אגד. הייתה גברת אחת שכתבה שהוא היה אומר לה 'בוקר טוב' כל יום ושעכשיו אין את זה יותר. מה שאני אומר הוא שמי שהחליף אותו לא היה לא טוב, אבל הוא היה משהו אחר, ואילו הנהג קודם היה אדם משמעותי, אדם שעשה שינוי בתוך ההיקף של הסביבה שלו.

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, שבט תשס"ד)

אדם שיש לו ידיעות וכישורים אינטלקטואליים, אך מתנהג בצורה בלתי ראויה, נחשב בהלכה לאדם בזוי ביותר. בתלמוד מכנים אדם כזה בשם "חמור נושא ספרים", או "סל מלא ספרים".

שתק, ומת בשתיקה - מפני שהוא עשה חשבון שזה גאוה. ויצא שכל אלה שהיה יכול לעשות להם תיקון גדול לא זכו לתיקון הגדול, מפני שברגע האחרון הוא דאג רק לנשמתו שלו.

(מתוך ביאור 'לקוטי תורה' ד"ה לותן זה יצרת לשחק)

סיפרו פעם על איזה חסיד חב"ד שא אל הרבי, והרבי אמר לו שגיג חסידות, שידבר בדברי חסידות ברבים. אז החסיד אמר לרבי שהוא חושש, מפני שהוא היה איש שמדבר יפה ולכן הוא חשש שזה יגרום לו לבוא לידי גאוה. והרבי אמר לו: מה אכפת לי, שתהיה בצל, אבל תגיד חסידות.

(מתוך ביאור 'לקוטי תורה' ד"ה לותן זה יצרת לשחק)

פעם בא איש גדול לבקר אצל אחד הצדיקים, והביא לצדיק משהו לשתות. כשנגמרה השתייה אמר לו האורח: "אני אלך ואביא עוד משהו לשתות". אמר לו הצדיק: "כבודו, לא צריך, אני אשלח את הילד". קם הצדיק והלך בעצמו להביא את השתייה, אז האיש שאל את הצדיק: "אמרת שתשלח את הילד!". ענה הצדיק: "אני שמרתי אצלי חלק מהילד. כל פעם שאני צריך לעשות איזה דבר, אני שולח את הילד שבתוכי".

יפת תואר", שהן רק לסיפוקו של היצר הרע. ואין שלילה בכך; אדרבה: מאחר שהאדם הוא פגום וחוטא יש להתייחס אליו כפי שהוא באמת, יש להתכופף אליו כדי להרימו. דרך זו אינה דווקא הדרך הנוקטת ברע ההכרחי - דרך זו היא אידיאל בפני עצמו. מטרתו של האדם אינה לבצע פעולות של קדושה, להיות מלאך עלי אדמות, אלא לבצע את מטרת הבריאה - "להשרות את שכינתו של הקב"ה בתחתונים". תפקידו הוא להעלות את היסודות הנמוכים והשפלים ולהגביהם. על-פי הקבלה, דווקא הכוחות הנמוכים והשפלים שבעולם הם ממקור עילאי ביותר, ואת העליונים הללו חובה להגביה שוב ולהשיבם אל מקורם. אין האדם צריך להגביה את הנשמה, שכן גבוהה היא ומרוממת גם בלי פעולותיו של האדם: מטרתו היא להגביה את הגוף. לא את הנשמה המלאכית יש לעלות, אלא אותו חלק אנושי אשר הוא המגדיר את האדם: את כוח השכל ואת התאוות השונות. חובת האדם היא להביא את שכלו לדרגה עליונה, לעדן את תשוקותיו ולהפנות את כוחות נפשו אל האלוקות, אך לא על-ידי הפיכת התאוות השונות לתאוה לאלוקות, אלא על-ידי דבר נעלה מזה: מציאת האלוקות שבתוך כל התאוות, התשוקות והחשיקות של האדם. המטרה היא להיות אדם, אדם שלם כתיקונו, על כל מה שיש בו - אולם בדרגה עליונה. ועל זה אמר הרבי מקוצק: "אנשי קודש תהיו ל"- שתהיה קדושתכם אנושית.

(מתוך "קדושה אנושית")

משא של ספרים - במקום משא של קש למשל - אינו הופך את החמור הנושא אותו לחמורי פחות.

לימוד התורה חייב אפוא לשנות את אישיותו של הלומד, ואם זה לא קורה הרי שמשהו אינו כשורה הן אצל המורה, הן בדרך ההוראה והן בתלמיד עצמו. אכן, המשנה ממשיכה ואומרת במפורש שהתורה מכשירה את האדם להיות "צדיק וחסידי ישר וגאמן". כלומר: היא אינה עושה זאת בפועל, אלא רק יוצרת את התנאים המאפשרים זאת. יצירת תנאים פירושה עיסוק לא רק במה שבני האדם יודעים, אלא גם במה שהם עושים עם הידע שלהם, איזה מין בני אדם הם.

(מתוך "חינוכו של אדם", שיחה בשיקגו תשנ"ז)

הדרך היהודית המקורית היא דרך של ההתעלות האנושית. מהתורה עד הנביאים האחרונים, מן המשנה והתלמוד עד לגדולי החסידות נמשכת אותה הדרך: לעסוק באדם השלם, באדם שחלק משלמותו וממהותו היא היותו ניתן לפגימה, היותו מורכב מגוף ונפש, מרע וטוב. כל מצוות התורה מיועדות לאדם, ליצור מוגבל וגופני; ועל כן מצויות בתורה מצוות רבות שאינן הכרחיות, מצוות המבוססות על אפשרות של חטא, ויתר על כן - מצוות שצריך להימנע מהן, משום ש"דיברה תורה כנגד יצר הרע", כגון המצוות הקשורות ב"אשת

צעד אחד קדימה. כמו שאמר מאו טסה דוג, שגם מסע של אלף מילין מתחיל בצעד אחד. כלומר: כל אחד מאתנו נמצא בנקודה אחרת, הן במפת העולם והן במפת חייו-שלו; אנשים יכולים להיות מפוזרים בכל הצדדים של מפת החיים שלהם - גם מבחינת הזמן, גם מבחינת ההישגים, גם מבחינת היחס בין מה שהם עשו לבין מה שהם יכולים לעשות. לכל אחד יש גרף אחר, תמונה אחרת, מפה אחרת של העולם. אבל דבר אחד שאנשים יכולים לעשות בכל מקום שהם נמצאים - למטה או למעלה, רחוק או קרוב - זה לצעוד צעד אחד קדימה.

אני לא מדבר כעת על אותן החלטות מעורפלות שאנשים מקבלים על עצמם - לפעמים בימים מיוחדים, לפעמים אחרי ששתו יותר מדי - כמו: "מעכשיו אני נהיה יותר טוב". אני מדבר על זה שבן אדם יעשה לעצמו תכנית, שבה יש לו זמן מוגדר - שבוע, חודש - והוא קובע שבכל שבוע הוא צועד צעד אחד קדימה. אולי צעד קטן מאוד, אבל צעד שנעשה באופן עקבי ומתמיד.

(מתוך "צעד קדימה" שיחה בחרסון תשנ"ז)

בשבעים השנה שאנחנו חיים בעולם הזה אפשר לעשות איזה תיקון. אדם נולד חמור קטן וצריך להחזיק אותו במתגר ורסן, כי אם לא אז כשהוא יגדל הוא יהיה חמור גדול. אם אדם הצליח לצאת מן העולם לא בתור חיית טרף זה תיקון בעולם. זה לא עניין חברתי, זה עניין ששייך לעבודת השם, מה השם שואל מעימך. הוא שואל ממני: אתה נולדת עם כמה פגמים, ונדבקת בכמה פגמים - עכשיו מצפים ממך לתקן אותם. העניין של תיקון המידות הוא עניין גדול, והוא נמצא במהות עבודת השם של אדם. יש אמנם לא מעט מצוות מעשיות, אבל השאלה היא תמיד מי האדם שעושה אותם? האדם עצמו, האדם הזה צריך תיקון. סיפרה לי איזה עיתונאית שאבא שלה היה מדי פעם מניח תפילין על הסוס שלו; תסכימו איתי שזה דבר מגונה, אבל מה קורה אם אדם עושה את זה לעצמו? אם הוא מניח תפילין על הסוס שהוא עצמו, זה יפה?

(מתוך שיחה בישיבת תקוע, חשוון תשע"ב)

הייתי רוצה שהאנשים שנמצאים כאן ובמקומות אחרים יקבלו על עצמם דבר, שהוא אולי לא מוגדר, אבל הוא מאוד קונקרטי. כסיסמה, הייתי קורא לזה: 'צעד אחד קדימה'. אני לא מדבר עכשיו על הדרך הגדולה, על המטרות העליונות או על הצרכים הכבירים, אלא על כך שאדם, בכל מקום שהוא נמצא - יעשה

נשמה ומידות

מתוך הספר "נשמה"

נשמה ונשמה: הוא נובע גם מגורמים פחות או יותר חיצוניים. כך, למשל, נודעת השפעה עצומה על המידות הן לתורשה והן לחינוך.

מערכת התורשה האנושית איננה פשוטה ובהירה כלל ועיקר, בפרט כשמדובר בדברים הרבה יותר מורכבים מצבע העיניים או מבנה האף. התורשה מכתובה לא רק את כישוריו השכליים של האדם אלא גם את יכולתו הרגשית; וכך יש אנשים מסוגרים שאינם מרבים לבטא את רגשותיהם, ולעומתם אחרים שהם מהירים וקלים להתבטא. יש גם תכונות אופי מסוימות שאפשר לראותן כעוברות בתורשה, כגון רחמנות ואכזריות, תקיפות וחולשה וכדומה. אכן, לא פעם אפשר לראות תכונות אופי כאלה ואחרות מצויות אצל רוב בני משפחה מסוימת ואף אצל כולם. נוסף על כך מכתובה התורשה את הכלים והאמצעים שבהם נפש מסוימת מגיבה.

מרכיב חשוב נוסף הוא השפעתו של החינוך. בכל מקום ובכל חברה החינוך איננו רק העברה של ידע או אילוף להתנהגויות כאלה ואחרות: במודע ושלא במודע החינוך הוא גם מוֹרֶשָׁה, אשר לפעמים היא מוגדרת ויציבה מאוד, והיא כוללת גם תכונות נפש שהחברה רוצה

מידותיו של אדם, שהן מכלול התכונות והאופנים שבהם מתגלה הנפש מבחינה רגשית, הן חלק חשוב מאוד של חיי הנפש. אנחנו חושבים וקולטים את הסביבה בכוח נפשנו, אבל הגילוי המצוי ביותר של חיי הנפש בתוך האדם הוא אופני התגובה האופייניים לכל אחד מאתנו. רחמנות, עדינות, רגישות, אכזריות, נוקשות, תקיפות, התחשבות באחרים וכל כיוצא בזה הם לא רק הגילויים הבסיסיים ביותר של הווייתנו הפנימית, אלא גם מה שמגדיר אותה. אפשר אפוא לומר שמה שנקרא בספרות היהודית "מידות הנפש" הוא, בעצם, ההגדרה הכוללת של מבנה האישיות. בעיקרו של דבר כל מכלול המידות מתייחס אל האדם לא ביחס לעצמו, אלא ביחס למציאות שמסביבו, שכן המידות הן האופנים והכלים להתייחסות אל המציאות בכללותה, ובכלל זה גם אל הזולת: הקרוב והרחוק, בן המשפחה, הידיד או השונא.

מידות אלה שבנפש האדם, שהן הצדדים השונים של אישיותו, הן עצמיות ונובעות מעיקרה של נשמתו; ואולם הן אינן נובעות רק מבפנים: הן תלויות גם במצבו של האדם בתוך העולם בכלל, ובתוך החברה בפרט. השוני בין בני האדם הוא לא רק תוצאה של הייחודיות של כל

לפעמים חולפות בלבד, הגורמות לו להגיב בדרכים השונות מן הרגיל אצלו - כגון רגשות חמלה או אהבה המתחילים לנבוע בליבותיהם של אנשים שאינם אמונים עליהם, ואף להביאם לשינוי מהלך חייהם.

הנשמה איננה מערכת של תגובות לגירויים חיצוניים: יש לה מהות ומסלול משלה הפועלים תדיר ככוח נוסף, מעבר לדברים המוקשים והנלמדים, ולכן "נשמת אדם תלמדנו" גם כאשר אין היא "אומרת" דברים ברורים ומפורשים או נותנת הוראות פעולה חד־משמעיות. המסלול והכיוון של הנשמה הם כלפי מעלה, ובעומקם מצויים קווי הנחיה - מה ראוי לו לאדם לעשות. במילים אחרות אפשר לומר שנשמתו של האדם מלמדת אותו על קיומם של שמים, ובאותה מידה - גם על קיומם של בני אדם אחרים. ולכן, על אף שבני אדם נולדים עם אנוכיות ומפתחים אותה במהלך חייהם, הנשמה פותחת את עיני לבם לא רק להבחין באחרים ולראותם, אלא גם להבינם ולחוש אותם. וכך, על אף שיש בתוכנו חלקים מסוימים הבנויים רק על חשבונות של תועלת, מעבירה לנו הנשמה מסרים על ערכים שיש בהם מהות מוחלטת. אדם שאינו מודע לנשמתו חי חיים הסובבים בעיקר סביב התועלת לעצמו, ולא פעם מוערכים חייו כערכי מטבעות בלבד; אך ישנה גם ההווה הפנימית, שהיא זו שעושה את האדם לאדם והיא המעירה בתוכו מודעות לאותם דברים שהם שאיפותיה של הנשמה.

להעניק או להדגיש. וכך, כשם שיכול להיות חינוך לרגישות ולרחמנות יכול גם להיות חינוך לאכזריות ולאנוכיות. החינוך הספרטני, למשל, היה לא רק תרגילי גוף והרגלי אכילה, אלא גם אופני דיבור והתייחסות לזולת.

אך עם כל ההשפעה הרבה שנודעת לחינוך ולתורשה על מידות הנפש, הם אינם קובעים את המכלול כולו. מעבר למה שאנו מקבלים בירושה בתחום הגשמי והרוחני יש גם מה שכל אחד מאתנו, כאישיות לעצמו, מפתח במהלך חייו. אכן, לא פעם יש בתחום הזה הפתעות, הן לרעה והן לטובה, שלפעמים מכות בתדהמה את ההורים והמחנכים - כגון כאשר אדם מסוים מתפתח באופן שאינו עולה בקנה אחד עם המתכונת החברתית שבנתה אותו אלא נובע מהשפעתה של הנשמה עליו ומן האופן שהיא פועלת בו. יש אנשים הקשובים יותר לנשמתם שלהם וכאלה שקשובים פחות; אבל אצל הכל יש, בנקודה כלשהי, פעולה של הנשמה על חיי הרוח, בבחינת "נשמת אדם תלמדנו" (מיוחס לבעש"ט, הוספות לכתר שם טוב אכ"ג). נשמתו של האדם מלמדת אותו דברים שונים, לפעמים אף באופן מוגדר ומדויק; ואז האדם פועל, או נמנע מלפעול, על פי הארה או השפעה פנימית, ולא על פי כלי הנפש החיצוניים.

יש שהלימוד הזה של הנשמה מסיט אנשים מדרך החיים שנקבעה להם מבחוץ ומוביל אותם לנתיב חדש ובלתי נודע, ויש שהוא מגיע כחוויות פרטיות,

מצוות כלליות, כגון "וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב" (דברים ו,יח), אשר מאחוריהם מצויה ההנחה שאדם מסוגל, בכוח נשמתו, להגיע אל "הישר והטוב" הזה. מכאן גם עולה כי מוטל על האדם המודע לנשמתו להתבונן בכל אותם מקומות בתוכו שבהם יש חוסר ישירות והעדר הטוב; שכן לא מדובר כאן בהגדרות חיצוניות, אלא באי־התגלות של הנשמה. מי שהוא קמצן, למשל, בגלל חינוך או תורשה, יכול להכיר בכך שתכונה זו איננה מדרכיה של הנשמה; מי שהוא אכזר יכול להיות מודע לכך שאין זה חלק ממהלכה של הנשמה אלא פגם באישיותו, וכי מרמה איננה רק סעיף בספרי החוק אלא מעשה הנובע מחוסר יכולתה של הנפש להכיר את ישירות הלב, או על כל פנים להתאים את עצמה אליה.

מכלול של מידותיו של האדם הוא אפוא, במובנים רבים, המרחב שבו האדם מתעמת עם נשמתו. הרבה יותר מן המחשבה המופשטת או ההערכות השכליות, מידות הנפש הן הקובעות מי הוא האדם: האם הוא אחד מאותם ברואים חסרי מודעות, בעל חיים מאולף, או שהוא אדם שיש בו התנוצצות של הנשמה?

אצל בני אדם רבים מתרחשת התנוצצות הנשמה רק ברגעים בודדים בחיים. עבודתו המתמדת של האדם מול נשמתו תוליד בו את היכולת לחבר את כל ההתנוצצויות הללו לכדי מערך כולל, שלפעמים עשוי אף לחולל מהפך שלם בדמותו.

מה שנקרא בשם "מידות טובות" תלוי אפוא במידה רבה מאוד בהתגלותה או בהשפעתה של הנשמה על האדם. אדם בעל מידות רעות, שמידותיו אלה נראות לו טבעיות ופשוטות ביותר, הוא בעצם אטום לנשמתו. אדם יכול להגן על קיומו הפגום באמירה ש"זה הטבע שלי", או "כך לימדו אותי", אך באמת אין אלה אלא תירוצים שאדם משתמש בהם כדי להצדיק את אטימותו זו; וכבר אמר החכם מכל אדם (משלי יח,ב): "לֹא יִחְפֹּץ כְּסִיל בְּתַבּוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ". לאמור: בהחלט ייתכן שבן אדם, הן מבחינת חוכמתו, ועוד יותר מזה - מבחינת רגשותיו, איננו אלא כלי של "התגלות לבו". אבל במדרגה מסוימת של תבונה עליו להגיע למסקנה שגם אם לבו אומר לו, באופן טבעי ביותר, לעשות דברים מסוימים או להתנהג בצורה מסוימת, ייתכן שמדובר בתכונות נרכשות שאינן אמת, אלא הן מבנים חיצוניים שנבנו לתועלתו: למען מעמדו או לצורך מלחמת הקיום שלו, ואין הם מבטאים את מהות נשמתו. מכל מקום, כאשר אדם מבחין במידות רעות שיש בו עליו לכל הפחות לדעת שאין הן רק התנהגויות חיצוניות או הרגלים, אלא הן מבטאות חיסרון בהתגלות הנשמה.

חיפושיו של אדם אחרי נשמתו אינם אמורים בהכרח להתבטא בחיפוש אחר חוויות רוחניות או דתיות. נשמתו של אדם, במידה שהיא פועלת בתוכו, לא רק מטה אותו כלפי מעלה, אלא גם משנה את מהותו בהווה. בתורה יש, נוסף על מכלול של ציוויים מדויקים ומפורטים, גם

ישרי לב

מתוך הספר "בלב פתוח"

האדמו"ר מוורקא (שהיה ידיד קרוב של האדמו"ר מקוצק) מה היה הדבר החשוב ביותר לאביך? הבן ענה שהדבר החשוב ביותר היה הדבר שהוא עסק בו באותו הרגע. תשובה זו מבטאת את הפשטות והערך שהוא נתן לכל עיסוק מעיסוקיו - את ישירות הלב.

ילדים קטנים תופסים את העולם כמקום אחדותי. כך לדוגמה, הם יכולים לשוחח עם הכלב והדלת תוך כדי משחק. כשהילד גדל הוא אמנם מרוויח חוכמה, אך הוא מאבד את התום ואת התפיסה האחדותית. השאלה היא איך אפשר להיות מבוגר המשתמש בכלי החוכמה והביקורת, אך עדיין לשמור על התמימות וישירות הלב.

איינשטיין הגיע להישגיו המדעיים משום שהוא שאל שאלות פשוטות ובסיסיות הנובעות מתמימות רבה. כך לדוגמה, איינשטיין שאל מדוע דבר זה לא מתנהג כמו דבר זה? וכדומה. היו בדורו אנשים חכמים אחרים, אלא שהם מצאו תירוצים לשאלות, ואילו איינשטיין הסתכל על העולם מנקודת מבט אחדותית ופשוטה, מבלי לתרץ תירוצים, וזה עצמו אפשר לו את הפריצה המדעית.

הביטוי "ישרי לב" מופיע בתהילים כמה פעמים (תהילים זיא; לויא ועוד), וגראה שישרי הלב גדולים מהצדיקים (תהילים לב, צז). ישרי הלב מתייחסים לדברים בלי חשבונות ופלפולים, אלא רואים את הדברים ועושים אותם באופן ישר, לא ממקום של טיפשות, אלא מתוך תמימות חיובית. ישרי הלב רואים את הדברים בפשטותם, הם יכולים לחוות חוויות בלי תערובת ולכן הם עצובים בשעת עצב, ושמחים בשעת שמחה - "לִי־יֵשֶׁרִי לֵב שְׁמָחָה" (תהילים צז). הם רואים דברים באופן אחדותי יותר, והם בדרך כלל מצליחים לראות את הגרעין החיובי בבסיס הדברים.

ההפך מישירות לב היא העקמומיות שבלב הגורמת לאנשים לא לחשוב ישר כי כל הזמן חושבים על אפשרויות אחרות, או על אינטרסים הקשורים במצב. כך לדוגמה, במקרים רבים הפילוסופים אינם ישרי לב, וגם התעסקות מרובה בספרות ובהשכלה גורמת לעקמומיות שבלב, משום שהתחומים האלה מחלקים את המציאות לגורמים ולגורמי משנה, בלי לראות את הדברים בפשטותם.

האדמו"ר מקוצק שאל פעם את הבן של

בספרות הקבלה, הוא טען: "אני מתפלל לדעת זה התינוק" (מובא בשו"ת ריב"ש קנז). בדברים האלה, של אדם שהיה גם אדם גדול וגם איש אשר רוח בו, יש למעשה אמירה חד-משמעית: הוא איננו רוצה להיכנס אל כל העולמות המופשטים, והוא בוחר להישאר בעולם הרגשי-חוויתי הפשוט - "דעת זה התינוק". ראוי להוסיף שגם אותם אנשים - שהיו שקועים הם עצמם בעולמות המופשטים, בין בצד הפילוסופי שלהם, בין בצד הקבלי שלהם - לא זלזלו באמירה הזאת של בעל התוספות, והם הבינו שיש כאן הכרעה עקרונית שאיננה עניין של חולשה, אלא של גישה אחרת.

עיון בספר קהלת מראה ששלמה המלך עצמו סבל מחוכמתו, ולכן הציע לאדם בסופו של דבר ליהנות מחייו הפשוטים. כך לדוגמה: "רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ" (קהלת ט, ט) - בלי התחכמויות ובלי סיבוכים, אלא שנראה שהוא עצמו לא יכול היה לעשות זאת. בספר קהלת מפרק שלמה כל דבר לגורמים כדי לעמוד על טיב העניין (פירוק החוכמה, השמחה, הזמניות שבעולם), אלא שאחרי הפירוק לא נשאר דבר חוץ מהסיום הפשוט שישירי הלב יודעים מלכתחילה, "אֵת הָאֱלֹהִים יֵרָא וְאֵת מְצֻתָיו שְׁמֹר" (קהלת יב, ג).

בניגוד לקהלת, הצליח איוב לעבור מהפר. איוב מחפש תשובות לשאלותיו הנובעות מהחוכמה והצדק. בסוף הספר הקב"ה מתגלה לאיוב ושואל אותו שאלות הקשורות בפלאי הבריאה, אך אין הוא

היחס שבין ישירי הלב לעקמומי הלב נכון גם ביחס לתיאולוגיה. האלילות הייתה שלב מתקדם בתפיסת העולם, משום שבמקום לתפוס את העולם כמקום אחדותי, החלו עובדי האלילים לחלק בין הכוחות הרבים ונתנו לכל כוח תפקיד. כך לדוגמה, יש ממונה על האור וממונה על החושך, על הטוב ועל הרע וכו'.

השאלה היא איך אפשר להיות מבוגר המשתמש בכלי החוכמה והביקורת, אך עדיין לשמור על התמימות וישרות הלב.

אברהם אבינו שבא ממרכזי התרבות הגדולים הציע לראות את העולם לא באופן מתוחכם, אלא באופן ישר ופשוט, ולכן חיפש את המכנה המשותף העומד מאחורי כל הכוחות.

בנושא זה מפורסמת (בעיקר בספרי הקבלה) הערה לא מתנצלת, ואפילו מתריסה של ר' שמשון מקינון מבעלי התוספות. לאחר שהסבירו לו בפירוט את עיקרי סודות התפילה המופיעים

משיב לאיוב על שאלותיו. תגובת איוב להתגלות ה' היא "לְשִׁמֶע אֶזְן שְׁמַעְתִּיךָ וְעָתָה עֵינִי רָאֵתָךְ. עַל כֵּן אֶמְאָס וְנִחַמְתִּי עַל עֶפְר וְאַפְר" (איוב מב, ה-ו). נראה שברגע שנחשפה לפני איוב התגלות ה' כל שאלותיו נמוגו, משום שאיוב גילה שהקב"ה נמצא, ועצם ההתגלות הובילה אותו למידת הפשטות, לקבל את מלכות ה' מבלי להתחכם.

פעמים שההפך מישירי הלב אינם עקמומי הלב, אלא בעלי המחשבה האנליטית הקרה. יש שתי דרכים שיכול אדם להתייחס בהן לדברים: יש התייחסות של התבוננות אובייקטיבית אנליטית שיש בה מידה ומשקל, צבע וכמות, וכיצא בהם; ויש דרך ההתייחסות של השירה המבטאת את ישירות הלב. כל עיקרה של השירה הוא ביצירה של דימויים והשוואות שיש להם מקום ויש בהם עניין בתוך השירה או במצב הרוח שיוצר את השירה. ואף על פי שהביטויים של השירה בוודאי אינם מתארים את הדברים כהווייתם החיצונית, ואף אינם גורמים בדרך כלל למשורר או לקורא השירה לשנות את התמונה הממשית של העולם, עם זה, אף ש"מיטב השיר כזבו" (כדברי ר' משה בן עזרא), השיר בעצמו הוא, לפי דרכו, גם כן אמת, אלא שזו אמת מסוג אחר.

וככל הדברים האלה, הוא עניינה של עבודת ה'. כאשר עבודת ה' מתבטאת בתפילה ובהשתפכות הנפש ראו כי יבחר האדם בנקודת מבט של פשטות. כלומר,

נקודת מבט הרואה את הדברים באותו אופן שלבו של האדם יש לו התקשרות, והוא חש בתהודה אליה. ואף על פי שיש גבולות וגדרים שצריך להישמר בהם גם בעניין זה, שכן אין אדם מבוגר בשעת תפילתו יכול להיות במצב תודעה של ילד קטן, מכל מקום כדי להגיע להתדבקות רגשית באהבה וביראה, בתחינה ובתודה, הרי הוא צריך להיות נתון בתוך העולם של רגשות הלב - או בלשון אחרת, בעולם של שירה. ומאידך גיסא, כאשר הוא עוסק בהתבוננות בבחינת השכל והתודעה הרמה, הריהו מחויב להכיר את הדברים בראייה שיש בה הפשטה, ולפעמים גם ריחוק הרגש. ואין לו לאדם לתהות על הכפילות הזאת בהרגשתו ובהבנתו, משום שהיא קשורה אל עצם מהותו האנושית. אמנם יש אנשים נדירים שגם המחשבה המופשטת, המורחקת, מביאה אותם לידי התרגשות, ובמידה מסוימת, ככל שהאדם מפותח יותר מבחינת השגותיו הרוחניות הוא יכול להגיע גם להתרוממות רגשית, ולא רק להשכלה מרוחקת. עם זה, גם אז יישאר המקום הפנוי להרגשות לב שאינן בדרגה זו של הפשטה, ושאף על פי כן הן חלק נחוץ ואפילו חיוני בעבודת ה'.

ישרי הלב אם כן שמחים באופנים השונים של הדברים הפשוטים, הם זוכים לחיות בישרות ובלי התחכמויות את הכאן והעכשיו באופן אחדותי. גם בשעה שהם עוסקים בעולם החוכמה הם יודעים בזמנים הנכונים להימצא בעולמות של פשטות וישרות הלב.

ל"ג בעומר

ישנם דברים שאינם שייכים לשום תוכניות לימודים, ובכל זאת – כל אחד חייב ללמוד אותם, ולפעמים גם צריך להשקיע בכך זמן רב. אדם צריך ללמוד לפתח איזושהי נקודת מגע, חוש, לדברים שאי אפשר לומר. לכל אדם מישראל יש את הבעיות שלו – צרות לבו ונפשו – אך את בעיית האמונה יש לכולם כאחד – אמונה בה', או בדברים אחרים. לגבי דברים שתלויים באמונה, במובנה המדובר כאן – כל מה שאפשר ללמוד, או לומר – הוא לא במקום, ובסופו של דבר גם לא מועיל. הלוואי שהיה לנו, באיזשהו מקום, סוג של חלון שאפשר להציץ בו ולראות את מראה כבוד ה' – אבל אין חלון כזה. מה שנותר לעשות הוא ללמוד לחוש, לדעת שיש דבר שנמצא שם מעבר, וללמוד להתייחס אליו. להגיע לכך שמעבר לידיעה הסתמית שיש דבר כזה, תהיה לי הרגישות לחוש שבצדו השני של הקצה והגבול שהגעתי אליו נמצא המשך לדברים. אולי אין אפשרות להגיע אליו, לראות אותו ולהסביר אותו – אבל ניתן לחוש את המהות מהצד השני של המציאות.

מי שלמד והצליח לשכלל דבר זה, למד את הדבר העיקרי שניתן לעשות בנושאים אלו; שהרי כל מה שאנחנו עושים, בכל דרך של אמונה, מסתכם בסופו של דבר בידיעה שמעבר למקום שבו אני עדיין יודע, עומד הדבר שאיני יודע. מפני שגם את הדבר ש"עין לא ראתה" – אפשר ללמוד להרגיש.

(חיי עולם, פרשת ויחי)

הילולא דרבי שמעון

מאמר, תשע"א

מבוררת כל כך, אנו למדים שהיום הזה הוא יום הזיכרון של רבי שמעון בר יוחאי, וכי כל החגיגות נועדו לכבוד יום זה.

במקורות מכונה יום זה בשם יום ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי. "הילולא", כפשוטה, זו חתונה, והביטוי "הילולא דרבי שמעון בר יוחאי", הנזכר במקורות, מובא שם כפשוטו - דהיינו, החגיגה שעשו לרבי שמעון בר יוחאי כאשר התחתן, בצעירותו. ואולם בל"ג בעומר מוזכר ביטוי זה בהקשר של יום פטירתו של ר' שמעון. לכאורה, צירופה של מילה זו ליום פטירתו של אדם הוא תמוה, שהרי יום הזיכרון של כל אדם היה, במשך דורות רבים, יום של תענית למשפחתו ולילדיו, ובוודאי לא יום של חגיגה; אלא שבמשך הדורות נעשה הדבר מקובל כל כך, עד שגם ימי פטירתם של צדיקים אחרים נקראים כיום בשם "הילולא".

הסבר עמוק יותר לצירוף זה של יום הפטירה וההילולא נמצא בקיצור במאמרי אדמו"ר הזקן. אומר אדמו"ר הזקן: מדוע שמחים בחתונה שמחה גדולה כל כך? משום שכאמור בגמרא, החתן והכלה נועדו זה לזה עוד לפני

בארץ ישראל כולם מכירים את יום ל"ג בעומר. הארץ מתמלאת במדורות, ויש ילדים ונערים רבים המתכוננים לקראת זה ואוספים עצים למדורות הללו במשך שבועות אחדים. מה פשרו של היום הזה ומנהגיו?

ל"ג בעומר איננו יום חג; ובכל זאת, לפי מנהגי כל העדות מפסיקים ביום זה את מנהגי האבלות של ספירת העומר. יש מסורות רבות ושונות באשר לאופן שבו חוגגים יום זה, מלבד המנהג להדליק מדורות: מן המסורת הספרדית להתכנס ולערוך מכרז פומבי להדלקת נרות לכבוד כל הצדיקים שגבאי בית-הכנסת יכול להיזכר בהם, ועד למנהג שהיה נפוץ במזרח אירופה: לעשות לילדים חיצים וקשתות שעמם הם יצאו אל היער.

יום זה נזכר במקומות שונים בספרות היהודית, ועם זאת משמעותו ועניינו הם, במידה רבה, עניין מסתורי. בספרים שונים נכתב כי בל"ג בעומר פסקה המגיפה מתלמידי רבי עקיבא; ואולם קביעה זו פורחת, במידה רבה, באוויר, ואין לה סימוכין של ממש. ממקורות אחרים, וגם כן על-פי מסורת שאיננה

כל כך גדולה עד שהיא גוברת על הצער שחשים בני האדם בעולם הזה בגלל הפטירה; ואף אנחנו מתגברים על צערנו, ושמחים בשמחתה של הנשמה שהגיעה למקום מאושר יותר עבודה. וכך נאמר בנוסח עתיק של הספד, מימי התלמוד (מועד קטן כה:): "בכו לאבלים ולא לאבדה, שהיא למנוחה ואנו לאנחה". ביתר שאת נכון הדבר לגבי רבי שמעון בר יוחאי, שעליו מסופר בפירוש שבזמן מותו הוא ביקש שלא יתאבלו עליו, אלא יתמלאו בשמחה על עליית נשמתו.

ענין זה של שמחה, שאותה זוכרים ומציינים וחוגגים גם במקום שיש בו צדדים של צער, ייתכן שהוא בא לידי ביטוי בצדדים נוספים של היום הזה. בדרך של סברה והשערה אפשר לומר שהיה קשר בין מותם של תלמידי רבי עקיבא לבין מלחמת בר כוכבא, מה גם שעל רבי עקיבא מסופר במפורש שהוא היה תומך ומאמין גדול בבר כוכבא, ואולי אפילו האיש המרכזי שעמד מאחורי המרד הזה. אמנם המרד נגמר באסון, וכמעט כל המעורבים בו נהרגו או מתו; אך ייתכן שבל"ג בעומר יש זיכרון עמום של צדו האחר של המרד: הצד של תקווה ושל ציפיות שהתעוררו אז, וייתכן שגם משום כך יש ביום זה כמה מיני מנהגים חגיגיים. אפילו החיצים והקשתות הם חצאי זיכרונות המצטרפים לאותו עניין עצמו. כל זה מצטרף יפה למדי גם לדמותו של רבי שמעון בר יוחאי עצמו, שמבין תלמידי רבי עקיבא הוא זה

שנולדו. אפשר לומר שלפני לידתם היו ביניהם היכרות וקשר, אבל לאחר הלידה הקשר הזה נותק; וכאשר הם שבים ונפגשים מתעוררת שמחה גדולה, אחרי הגעגועים שהם חשו במשך כל השנים שעברו עד החתונה. בדומה לכך, הצדיק שירד לעולם נפרד גם הוא מכל הנשמות

השמחה הזו של מעלה, שמחת החיבור המחודש, היא כל כך גדולה עד שהיא גוברת על הצער שחשים בני האדם בעולם הזה בגלל הפטירה

שהיו עמו בגן העדן, וכל עוד הוא נמצא בעולם, הנשמות הללו מתגעגעות אליו. וכאשר הוא נפטר מן העולם הזה וחוזר אל מקומו הראשון עושות אותן הנשמות חגיגה, שהיא מעין שמחת חתונה: שמחת הפגישה המחודשת אחרי ניתוק של שנים רבות.

מכאן גם משתמע שהשמחה הזו של מעלה, שמחת החיבור המחודש, היא

שהמשיך בקו העקבי של מלחמה ברומי, גם אם לא לחם את המלחמה הזו בגופו.

הדלקת המדורות (ואולי גם הנרות) בל"ג בעומר מקורה במנהג עתיק יומין להדליק ליד קברו של רבי שמעון בר יוחאי במירון מדורה גדולה מאוד, שהדלקתה הייתה מלווה גם בשירה. בסיפורים מלפני מאות שנים מסופר שלא הייתה זו מדורה עצים בלבד, אלא גם נהגו להשליך אל תוכה בגדים משובחים וחפצים יקרי-ערך אחרים. בהקשר זה הועלתה השאלה: האם מותר להשחית דברים, גם אם הכוונה היא לשם שמים?

נראה שמדורה זו היא, אולי, שריד למנהג שנהג בימי הבית הראשון - לשרוף על המלכים. כאשר מת מלך היו עושים שריפה גדולה, שלתוכה היו משליכים גם חפצים של המלך עצמו. היה זה ביטוי של אבלות שהייתה בו גם מידה מסוימת של חגיגות, כחלק מהוד המלכות. לפיכך גם נאמר על מלך שגלה שאחד הדברים אשר יקרו לו הוא שלא ישרפו לו. נוהג זה של שריפה על המלכים המשיך עוד מאות רבות של שנים לאחר מכן, גם כשלא היו עוד מלכים. בין השאר מסופר (מסכת שמחות ח,ו): "כשמת רבן גמליאל הזקן שרף עקילס [אונקלוס] הגר לפניו יותר משמונים מנה [סכום עתק]. אמרו לו: מה ראית [לעשות כן, כלומר: להשחית רכוש כל כך רב ערך]?, אמר להם: משום דכתיב 'בשלום תמות

ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך כן ישרפו לך' (ירמיהו לד,ה); ואין רבן גמליאל יפה יותר ממאה מלכים שאין בהם צורך?!"

לרבי שמעון בר יוחאי היה, מכל הבחינות, מעמד לא רק של אחד מחכמי ישראל, אלא מעמד מלכותי של איש מורם מעם, וכך הוא נתפס לא רק בעיני תלמידיו שלמדו ממנו את תורת הנסתר, אלא גם בעיניהם של אחרים. בגמרא (סוכה מה:), שאינה ספר שעוסק במובהק בתורת הנסתר, נזכר רבי שמעון בר יוחאי כאיש היכול לכפר במעשיו על כל עוונותיהם של ישראל מבריאת העולם ועד ימיו. בתור "מלך" שכזה ראוי הוא שיעשו לו שריפה גדולה, כדרך שעשו למלכים בעבר. וכיוון שהוא עצמו רואה את יציאתו מן העולם כעניין של שחרור וגאולה, משתתפים בשמחתו גם אחרים.

יש, אם כן, סוגים שונים של מדורות ל"ג בעומר: יש מדורות שמסביבן שרים על בר יוחאי, ויש בוודאי הרבה יותר מדורות שבהן צולים תפוחי אדמה. הילדים הקטנים, המדליקים מדורה בתל אביב ומסכנים את שלום הציבור, מן הסתם אינם מודעים לסיבה להדלקה ואף לא לרבי שמעון בר יוחאי. אבל רבי שמעון בר יוחאי הרי היה כולו בנסתר; ואף הילדים הללו, בנסתר ומבלי דעת, חולקים לו כבוד.

מקומה של המיסטיקה ביהדות

תרגום של הרצאה באנגלית משנות ה־90

בתהום הנשייה. בשנים מאוחרות יותר (בעיקר במאה ה-19) הופיע גורם נוסף, חדש יותר, אשר עזר אף הוא לצמצם את הידע בתחום תורת הנסתר. כחלק מן המגמה הרציונליסטית של אותה תקופה היו כמה אישים רבי השפעה (כגון המחברים של כמה מספרי ההיסטוריה היהודית החשובים ביותר) אשר התנגדו בתוקף לכל גישה מיסטית, וניסו להמעיט בערכן ואף להכחיש את עצם קיומן בעבר. הרוח האפולוגטית של אותה תקופה דרשה להסתיר את החלקים ה"מבישים" האלה של היהדות וביקשה להשכיח אותם מכל וכל. התוצאה הייתה אי-הבנה כללית של התפקיד שמילאו הקבלה והחוויה המיסטית בכלל ביהדות.

האמת היא שהקבלה מחלחלת לכל הצדדים של היהדות, ו"חכמת הנסתר" הייתה מאז ומעולם מרכיב בסיסי של הכתובים, הפולחן והתפילה היהודיים. אפילו הרבה מאוד ביטויים עממיים בשפה העברית, וכן ביידיש, מקורם בחכמת הקבלה.

תורת הסוד היהודית מעולם לא הייתה תחום בפני עצמו, מחוץ למסורת הדתית. אולי זה משום שההתגלות הראשונה, בהר סיני, הייתה "קדושה" במידה כזו שלא יהיה אפשר להתנער ממנה לעולם. כתבי הקודש, בכל הרמות והתקופות - מהתנ"ך דרך התלמוד ועד לפירושיהם של אחרוני האחרונים - הצליחו לשמור ולפתח את החוויה הזו בצורה כה עמוקה, עד שלא היה כמעט מקום להתפתחותה של מיסטיקה רגשית, אישית או כיתית, מחוץ לתבנית הדתית ה"ממוסדת".

עם זאת, בשלב מסוים של ההיסטוריה היהודית (בערך מהמאה ה"א ואילך למנינים) החלו בעלי הסמכות הדתית להאמין שיש בכיוון הזה סכנה משמעותית. וכך, לכל הפחות באירופה, החלה הקבלה - שהיא המאגר העיקרי של הצדדים המיסטיים של המסורת היהודית - to be taken firmly in hand. רק תלמידים מבוגרים הורשו ללמוד אותה, וטקסטים שנשמרו עד אז בקפדנות החלו להעלות אבק ולשקוע

המאור הגדול של הקבלה, והוא שהעניק לה את תבניתה המוכרת לנו היום. האר"י עצמו כמעט שלא כתב דבר: תורתו הועברה בעל פה, בדומה לרוב שאר המסורות העתיקות. מפרי עטו יש בידינו רק שלושה שירים קצרים ופירוש לאחת ממסכתות התלמוד.

**כאשר אדם לומד
תורה, הוא נמצא
בהתקשרות ישירה עם
הבורא. אדם אינו רק
קורא או לומד, או
אפילו מחפש השראה:
ביהדות אנחנו - ה'
והאדם, משוחחים
בצוותא**

גם זה בא ללמדנו שמעולם לא הייתה הפרדה משמעותית בין החובות היומיומיים הגלויים שביהדות לבין הצדדים המיסטיים או האזוטריים שלה. מאז ומעולם הם היו קשורים זה לזה, ואין הם אלא צדדים שונים של אותו דבר עצמו. בימי הביניים הסתמכו חכמים

הגם שבמשך כל התקופות נשמרה הבחנה ברורה בין ה"נגלה" ל"נסתר", בין הצדדים הגלויים לצדדים הנסתרים של היהדות, מעולם לא הייתה חלוקה כזו בתוך העם או בתוך היהדות כפי שנתפסה בידי גדולי חכמיה. ה"שולחן ערוך", החיבור ההלכתי הגדול שנעשה ספר היסוד של ההלכה עבור כל היהודים, נכתב בידי ר' יוסף קארו, חכם אשר סמכותו נשענה לא רק על למדנותו הכבירה והנרחבת אלא גם על ריבוי הצדדים שלו ועל התובנות המיסטיות שלו. הוא כתב עוד ספרי הלכה, פרשנות לתורה וכיוצא בזה, ונוסף על כך כתב גם חיבור בשם "מגיד מישרים", שללא ספק הוא חיבור קבלי ומעיד על היותו מיסטיקן שהיו לו חוויות וחזונות מיסטיים. בני דורו אשר שמעו על הגילויים שלו נטו לומר שהיה זה קולה של המשנה שדיבר מתוך גרונו. עד היום, סדר הלימוד והתפילה של תיקון ליל שבועות הם אלו שחיבר ר' יוסף קארו, ואחד מתלמידיו הקרובים - ר' שלמה אלקבץ - חיבר את "לכה דודי", המושר כיום בכל החוגים והעדות כחלק מקבלת שבת, שהוא שיר קבלי במובהק. מכאן שהחכם בעל הסמכות ההלכתית העליונה היה שקוע כולו בעולמה של חכמת הקבלה.

פרט מעניין בתולדות חייו של ר' יוסף קארו הוא שהוא היה בן דורו של האר"י הקדוש, ר' יצחק לוריא. השניים אף חיו באותה עיר עצמה - צפת. האר"י היה

באותן מלים עצמן. אין ספק שהמקובלים גם חלקו על כמה מהשקפותיו של הרמב"ם, אך עם זאת הם לא אפשרו לאי ההסכמות להפוך לחיכוכים ולעוינות. כל מה שנכלל במסורת היהודית הוכנס, בצורה כזו או אחרת, גם לתוך המסגרת הקבלית, בתוך מכלול רוחני רחב היקף. ומה שמדחים - לפחות בעיניהם של אנשי המחשבה הרציונליסטיים של המערב - הוא שלא היו סתירות גדולות כלשהן, ששני אופנים אלה של חיים דתיים אכן פעלו זו בצד זו בצורה הכל כך טובה שבה פעלו ביחד.

כל תלמידי החכמים היהודיים שהיה להם שיעור קומה כלשהו היו מעורבים בכל ה"עולמות" של התורה. התורה מעולם לא נתפסה כידע בעלמא - שגלמד בעזרת השכל ושאדם נעשה מומחה בו. וכך אמר ר' הלל צייטלין: "בדתות רבות ישנו הרעיון של ספר או דוקטרינה הבאים מן השמים. אבל אנו, היהודים, מאמינים שהתורה עצמה היא השמים". כאשר אדם לומד תורה, הוא נמצא בהתקשרות ישירה עם הבורא. אדם אינו רק קורא או לומד, או אפילו מחפש השראה: ביהדות אנחנו - ה' והאדם, משוחחים בצוותא. וכך נאמר בזוהר הקדוש: שלושה דברים קשורים זה לזה - ישראל, אורייתא וקודשא-ברוך-הוא. אנו איננו צוללים למעמקי התורה רק כדי לדעת משהו על עברנו או ללמוד כיצד להתנהג; לעסוק בתורה אינו רק קיומה של מצווה, אלא

רבים כמעט רק על כתבי הרמב"ם, וראו את שלושה עשר עיקרי האמונה שלו כסמכות התיאולוגית העליונה. אבל אפילו באותם זמנים הייתה יותר מאשר גישה אחת לתיאולוגיה. כך, למשל, ישנה גישתו היותר קבלית של ר' משה בן נחמן, הרמב"ן. אך מאחר שלא הייתה כל סמכות מרכזית שביכולתה לקבוע את הדעה המקובלת על הכל, יכלו להיווצר ולפרוח הבדלים - אם כי, כאמור, הם מעולם לא היו קוטביים כפי שסבורים המלומדים בני זמננו. אך רק מאז המאה ה-16 למנינם ואילך נוצר קונסנזוס שהיה מקובל כמעט על הכל. במידה שיש תיאולוגיה יהודית נורמטיבית, הרי היא השילוב של שתי גישות שונות (שמעולם לא היו באמת נפרדות זו מזו): קבלת האר"י וה"שולחן ערוך" של ר' יוסף קארו.

דבר זה התאפשר משום שבשונה מרוב האסכולות המיסטיות בעולם, אשר תמיד הדגישו את השחרור שלהן ממגבלותיהן של הדתות הפורמליות (גם כאשר המשיכו להיות חלק מהן), הקבלה עשתה בדיוק ההפך מכך. היא תמיד הדגישה את החשיבות והחיוניות של הפרטים הקטנים ביותר של ההלכה והפולחן. המקובלים אף הוסיפו משקל ומשמעות לקיום המצוות, באלף ואחד אופנים. וכאשר מדובר היה בנושאים תיאולוגיים מופשטים, כגון שלושה עשר עיקרי האמונה, הם פשוט שמו דגש שונה

כשלעצמו פירושו להיות קרובים ככל שרק אפשר אל הקב"ה.

בפרקי אבות נאמר: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". תפיסה כזו יכולה להשביע את הלהט המיסטי של אנשים דתיים רבים. ואולם מיד אחרי כן נאמר שם ההפך הגמור מכך: "יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". כלומר: לנו כאן, בעולם הזה, יש משהו שאין בשום עולם אחר. כאן אנו מגיעים לכדי דבקות והתאחדות עם הקב"ה באמצעות התורה; כאשר אנו לומדים תורה, נאמר בתלמוד, הקב"ה לומד איתנו; כאשר אנו מקיימים מצוות לפי מה שכתוב בתורה, אין אנו נפרדים ממנו.

לימוד התורה הוא איפוא לא רק קשר אינטלקטואלי: ככל שאדם מבין יותר, כך הוא גם מחובר יותר. ההבנה דורשת משמעת מרובה, לא רק שכלית אלא גם רגשית. את העוצמה של כל המחשבות והרגשות יש להכיל ולכוון. משום כך גם יש לתורה חלקים שונים, המאפשרים חיים בריאים ואורגניים בתוך המסורת. ואולם כמו בכל דבר הוליסטי ואורגני אחר, כל החלקים תלויים זה בזה. חלק פגום עלול לסכן את כל הגוף כולו בקריסה. אם המכלול כולו הוא, כמו טיל, אמצעי להגיע בו אל השמים, פגם בכל מרכיב קטנטן שהוא עלול להתגלות

כהרה אסון ממש.

כל חלקי התורה הם אפוא חיוניים, הם אינם רק משלימים זה את זה או מסייעים זה לזה. הם גם משתמשים באמצעים אחרים, בשפות אחרות, כדי לומר את אותו דבר עצמו, בין שזה הלכה או קבלה, משנה או זוהר. למשל: בסידור התפילה ישנו נוסח הנאמר לפני קיום מצווה: "לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה". זהו נוסח קבלי, ופירושו הוא שהייחוד, האיחוד, הזה של ההתגלות האלוהית הוא המטרה האחת והיחידה של כל מעשינו, ולא משנה באיזו מצווה מדובר. היקפה של התורה הוא מעל ומעבר לכל חלקיה. היא תמיד אחת ואפשר להתקרב אליה, להתבונן בה, מהרבה זוויות שונות.

בדרך כלל מדברים על ארבעה אופנים שונים של לימוד התורה: פשט, רמז, דרש וסוד. כל הדרכים הללו מתייחסות למילות התורה בארבע "שפות" שונות, שלכולן אותה משמעות. אחת מדרכי הלימוד מטרתה לרכוש הבנה בדרך שבה ה"שפות" הללו עוברות מדרך ביטוי אחת לאחרת, איך הן משתנות מאמירה בדרך השירה לסיפור, למצווה ולרעיון קבלי. לפיכך התפיסה המקובלת של הקבלה כעולם שונה מעולם התלמוד היא הבנה שגויה של המכלול כאחדות אורגנית. הקבלה והתלמוד הן דרכי ביטוי שונות, שכל אחת מהן יוצרת מנקודת מוצא משלה.

כפי שנאמר, לחכמים היו סיבות היסטוריות - כגון ההתרחשויות הטרגיות סביב משיח השקר שבתי צבי - כדי להתייחס בשלילה ללימוד הקבלה. ואולם אין להתכחש לסכנות שבלימוד תורת הנסתר. האנשים הפשוטים פשוט התבקשו להתרחק מנושאים שאין הם יודעים עליהם די, שכן ידע מועט הוא

כאשר אנו מתפללים ואומרים "ותן חלקנו בתורתך" אנו מבקשים את הזכות והמזל הטוב לתפוס את החלק הפרטי שלנו בתורה,

סכנה בכל תחום. בכל מה שנוגע לתורה, מאחר שהתורה היא חוט מחושמל המחבר אותנו אל הקב"ה, כל מי שנכנס לתוכה בלי לנקוט באמצעי הזהירות הדרושים עלול להתחשמל.

במובן זה נחשבה הקבלה לתחום שלא לכולם יש גישה אליו. היה צורך בידע וברגישות מיוחדים כדי שאפשר יהיה

להיכנס אל ממלכת ה"נסתר". כאשר לומדים תלמוד הרי זה מובן וניכר לעין כאשר אדם אינו מבין סוגיה מסוימת כדבעי, משום שהתלמוד מדבר על בני אדם, בעלי חיים וחיי היומיום של הבריות. הלומד יכול בנקל להבחין בין מה שהוא מבין ומה שאינו מבין. ואולם כאשר לומדים קבלה - ששם מדובר על ספירות, מלאכים, אורות וכלים - הרבה יותר קשה להבחין מתי אין אנחנו מבינים, כך שהסכנה הדקה של הבנה שגויה היא כמעט כורח המלווה, למרבה הצער, את הלימוד הזה.

כל זה אינו בא להסיט את תשומת לבנו מן העובדה שהתורה, נגלה ונסתר גם יחד, היא אחת. אדרבה, נאמר כי "שבעים פנים לתורה", במקום אחר נאמר שיש לה שישים ריבוא פנים, כמספר הנשמות שקיבלו את התורה בהר סיני ולכל אחת מהן יש, עד היום, הבנה משלה בתורה, כיוון ונקודת ראות משלה.

כאשר אנו מתפללים ואומרים "ותן חלקנו בתורתך" אנו מבקשים את הזכות והמזל הטוב לתפוס את החלק הפרטי שלנו בתורה, שכן לתורה יש כל כך הרבה מנעולים ומפתחות, וכל מפתח הוא אחד במינו, כל פתח הוא ייחודי. אדם נחשב בר מזל במיוחד אם הוא מוצא את המפתח המיוחד והדלת הפרטית שדרכה הוא אמור להיכנס. לעיתים קרובות אנשים נודדים ונודדים,

יש אנשים המוצאים את המפתח שלהם בתחום התוכן האינטלקטואלי; אחרים - בעשיית מעשים או מצוות מסוימים, ולזה יש בשבילם אותה מידה של משמעות כמו שיש לרעיון מורכב עבור האינטלקטואל, או לחוויה מיסטית למקובל. כל אלה מובילים ל"לפני ולפנים" של הנוכחות

**כמובן שיש לקבל את
התורה בשלמות, בלי
יוצאים מן הכלל. עם
זאת, על כל אדם לקחת
לפחות מצווה אחת
כמצווה מיוחדת שאותה
יקיים מתוך תחושה של
סיפוק מיוחד ושמה
פנימית**

האלוקית. הנקודה היא שלכל מבקש ה' מפתח כזה הוא הסוד הפנימי של גורלו האישי; מעבר לכל הסבר רציונאלי, הוא נשאר יפה להפליא ובעל משמעות אישית למשך תקופה ניכרת, ואף למשך כל החיים כולם. הצד השני של אותה אמת הוא שכל אחד מהם מבטא את

ולוקחים לעצמם מפתחות ודלתות של אחרים; הם שוגים, מתבלבלים ומסתבכים בנקודות הסתכלות שאינן שלהם. הפתרון הפשוט ביותר הוא להיות בטוח בכך שלכל אחד יש הקשר שלו עם התורה, שהקשר הזה קיים. אם אדם רק יאפשר לתשומת הלב שלו להיות מכוונת כראוי, אפשר יהיה להרגיש שאדם נמשך לקטעים מסוימים בתפילה, או לפסקאות מסוימות בתנ"ך, שהם "מדברים" אליו. יהודים רבים ילמדו פסקאות אלה בעל פה, או ייצרו קשר רגשי קרוב עם מילים מסוימות המשמשות להם שער כניסה.

הוא הדין במצוות. כמובן שיש לקבל את התורה בשלמות, בלי יוצאים מן הכלל. עם זאת, על כל אדם לקחת לפחות מצווה אחת כמצווה מיוחדת שאותה יקיים מתוך תחושה של סיפוק מיוחד ושמה פנימית. כאשר בתלמוד שואל רב יוסף את בנו של רבא: "במה הווה אבוך זהיר טפיו?" - באיזו מצווה נזהר אביך במיוחד? - הוא לא רק שואל איזו מצווה יש לקיים ביתר דקדוק, אלא גם איזו מצווה הייתה החשובה ביותר עבורו.

במקומות אחרים המלה "זהיר" פירושה גם להזהיר, להאיר. לפיכך יש לקרוא את השאלה התלמודית הזו כך: באיזו מצווה הרגיש אביך הכי הרבה אור? לפעמים יש משהו החולף לפנינו כברק או כאור זוהר המאיר את דרכנו. זהו אותו מפתח לתורה שהוא שלי, הדרך שלי, מה שמדבר אלי.

או בכל מסתורין שהוא מבלבל ובן חלוף גם יחד. המסתורין, או החוויה המיסטית, יכולים פשוט להיות האופן שבו אדם רואה אמיתות מסוימות. עבור אנשים מסוימים, החלקים הנגלים של התורה מלאים במשמעויות נסתרות ואפופים במסתורין תהומי. עבור אחרים, אפילו החוכמה האזוטריית ביותר היא בהירה וברורה, ואין בה שום דבר מסתורי בעיניהם. הבעש"ט נהג לומר שהגימטרייה של "רז" היא בדיוק כמו הגימטרייה של "אור".

הדרך הטובה ביותר לתמצת את העניין היא באמצעות סיפורו של רבי שמשון מאוסטרופוליא, הידוע בשני ספרים קבליים שחיבר. מסופר עליו שיום אחד הוא החליט לכתוב פירוש קבלי לתלמוד כולו, כדי לבאר את צדדי הסוד והנסתר שבספר היהודי הכביר הזה. הוא נעזר בידע הרב שהיה לו בחכמת הנסתר והשלים את המלאכה המורכבת הזאת בעמל רב. ואולם מאחר שהיה איש קדוש הוא העמיד את ספרו ל"שאלת חלום", והתשובה שקיבל הייתה שהספר ארוך ומורכב מדי. הוא קיצר אותו, ושוב שאל שאלת חלום - ושוב קיבל את אותה התשובה: הספר ארוך מדי. שוב הוא ישב לקצר את חיבורו, ושוב שאל ונענה שעדיין הספר איננו מספיק ברור ובהיר. לבסוף, כאשר עשה את החיבור קצר ותמציתי ככל שרק יכול היה, הוא גילה שבעצם הוא כתב מחדש את פירוש רש"י לתלמוד.

אותו דבר עצמו: אותו ניגון, בשישים ריבוא קולות. ולכל אדם ואדם יש הניגון שלו, גם כאשר השיר הוא אותו השיר.

אם אדם אינו בטוח בעצמו, והוא מבקש לדעת האם דרכו אכן נכונה לו, אחד ממבחני התקפות הוא הגמישות: האם אפשר "לתרגם" זאת לרבדים שונים של הנסתר או הנגלה, לפי הצורך. הדבר צריך לאפשר בקלות מגוון של דרכי ביטוי. אם אי אפשר לעשות זאת, אם המפתח הזה אינו יכול לפתוח את כל התורה כולה, ייתכן שיש לבחון אותו מחדש ולוודא שאין הוא אשליה. יש יותר מאשר דרך אחת לפתור כל שאלה של אמת. כל בעיה, בין שהיא בתחום המתמטיקה, המדע או המציאות הרוחנית, יכולה להיפתר במגוון של דרכים. העיקר הוא שכל הגישות יובילו לאותו פתרון נכון. יש המגיעים בדרך האוויר, אחרים בדרך הים או בדרך היבשה. אך כולם אמורים להוביל לתשובה שוות-ערך, גם אם היא נאמרת במילים אחרות, וגם אם המלים נשמעות סותרות.

משום כך התכנים המיסטיים של הקבלה אינם מוגבלים בהכרח לספירות, למלאכים ולכוחות שאינם מן העולם הזה; הם נמצאים גם במרכיבים המוכרים ובתנועות הגוף, בתנ"ך ובתלמוד, ובכל הכלים הרבים של התורה. וכמובן שאת האמת אי אפשר למצוא בעוול או ברשע הסמוי, ולא משנה עד כמה מתוק סודו,

יום ירושלים

”

העובדה שיש יום שמיוחד לכבודה של ירושלים זה מגיע לה. מגיע לירושלים שיחגגו לכבודה יום מיוחד - יום ירושלים. אבל צריך לעשות את יום ירושלים לא כמו שעושים את תשעה באב. הרי גם - תשעה באב הוא יום הקשור בירושלים, אבל הוא יום אבל על אובדן. יום ירושלים, צריך להיות יום אחד שאותו אני עושה לכבודה, לכבודה של חבצלת השרון, שושנת העמקים. יפה הוא לנו שאנחנו זוכים לעשות יום חג לכבוד ירושלים. לא על צערה, אפילו לא על יופייה, אלא פשוט לכבודה. אנחנו עושים חגיגה לכבוד המקום הנבחר, מפני שהוא מקום מיוחד. הוא נקודת החיבור בין העולמות בו נמצאת אבן השתיה, ממנו נשתת כל העולם.

“

(מתוך "שבר גיאולוגי")

לבנות את ירושלים

התוועדות יום ירושלים תשמ"ח, מקור חיים

ההתוועדות בנויה ברובה מסביב למזמור קכב בתהלים:

שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית ה' נלך: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים: ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו: ששם עלו שבטים שבטי י-ה עדות לישראל להודות לשם ה': כי שמה ישבו כיסאות למשפט כיסאות לבית דוד: שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביו: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלם בך: למען בית ה' א-להינו אבקשה טוב לך.

שמחתי באומרים לי

נתחיל מעניין שאני חושב שהוא חשוב: "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך". על פי הגמרא (שקלים ז), הפסוק עוסק באנשים שלא בהכרח אוהבים את דוד המלך, ויכול להיות שגם דוד המלך לא אוהב אותם. כשדוד אומר: "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך", הוא בעצם אומר דבר שהוא חלק מהותי מהעניין של בניין ירושלים, בין ירושלים של מטה ובין ירושלים של מעלה. "שמחתי באומרים לי" - יהיה מי שיהיה, משום שאני במדריגה שאני יכול לשמוח בזה שיש אדם אחר שאומר "בית ה' נלך". יכול להיות שאני חושב שאני צועד בדרך הנכונה ועל ידי צריך להתקיים העניין של בית המקדש

ולא על ידי אחרים ובכל זאת דוד עומד באיזה מקום, הוא יודע שהוא לא יכול לעשות את זה, לבנות את בית המקדש. אבל "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך"; הם בעצם אומרים "מתי תמות" - בסדר ; יש דברים כאלה, שצריך אדם לקבל בשמחה לא רק את הדרך של עצמו: הוא צריך להיות מוכן לקבל בשמחה את העניין הזה, שיכול להיות שאני הייתי רק הקדמה, רק מבוא לאיזשהו דבר, ואחר כך יבוא מישהו אחר.

זהו עניין אמיתי, שיש גואל ראשון ויש גואל אחרון, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. משיח בן יוסף איננו מקנא שיהיה אחריו משיח בן דוד, משיח בן יוסף מוכן לקבל את העניין הזה. הוא מוכן לקבל את זה

שהוא יילחם והוא לא ינצח, הוא מוכן לקבל את העניין הזה שיש דרך, שהיא אולי דרך מסובכת ודרך כאובה - והוא לא יגיע עד לסוף של הדרך הזאת, אבל הוא מוכן שאחריו יבוא גואל אחר.

"שמחתי באומרים לי בית ה' נלך" - למרות שהם כאילו מוחקים אותי לגמרי מן העולם. אני יכול לשמוח שאני יכול לצאת מהעניין האישי של עצמי - של מה אני רוצה לעשות, ואיך אני רוצה לעשות - ואני יכול לצאת, ולשמוע שיש דרך אחרת. אני צריך לשמוח, גם כשהוא דורס אותי. ובכל זאת - "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך".

כעיר שחוברה לה

"ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחד" - ירושלים של מעלה וירושלים של מטה. מה זה "כעיר שחוברה לה יחדיו"? פה אומר דבר, שחושבני שלא אמרו אותו. מה זה "כעיר שחוברה לה יחדיו"? אם יש ירושלים של מעלה וירושלים של מטה, למה קוראים לה "כעיר שחוברה לה יחדיו"? ולא בפירוש: 'עיר שחוברה לה יחד'? אלא שהאמת היא שירושלים היא באמת עיר אחת; זה רק נראה 'כאילו' שחוברה לה יחד. האמת היא, שירושלים של מעלה וירושלים של מטה נמצאות בבת אחת; הן נמצאות, הן משמשות וכנסות זו בזו. זה רק נדמה לנו שזו

"עיר שחוברה לה יחד", שיש ירושלים למעלה וירושלים למטה. האמת היא, שירושלים של מטה היא בעצמה כבר ירושלים של מעלה. וירושלים של מעלה, צריכה - כמו שאמר ר' נחמן (חיי מוהר"ן ט"ו) - את הבתים ואת הקרקעות ואת מה שיש בירושלים של מטה. ושניהן ביחד - זה ירושלים. ירושלים היא בעצם מהות אחת. כל זמן שאנחנו נמצאים מרחוק, נדמה לנו יש שתי ירושלים. יש ירושלים דלעילא ויש ירושלים דלתתא. אבל כשאנחנו באמת מגיעים אל העניין הזה - אנחנו רואים שיש באמת רק ירושלים אחת...

כל העניין של ירושלים הוא העניין של החיבור יחד. ירושלים נקראת גם "ציון". בלשון הקבלה, 'ציון' היא נקודת המלכות. יש נקודה אחת שמנקזת אליה את כל המציאות של העולם, כמו שנאמר (תוספתא יומא ב'): "מציון מכלל יופי אלוקים הופיע" (תהילים גב) - הקב"ה השתית את כל העולם כולו מאבן השתיה. פירושו של דבר הוא ש'ציון' היא הנקודה שבה כל העולם כולו נמצא. כל המציאות כולה, כל ההווה, כל המציאות - נמצאת פה, בנקודה הזאת. ומן הנקודה הזאת, היא יוצאת ומתרחבת, יוצאת ומתפשטת, ויוצרת עולם שלם. אז כאן מתחיל העולם, בנקודה הזאת.

דבר ידוע הוא שירושלים היא עיר שיש בה מחלוקת, היא עיר שיש בה קטטה,

שבטים בעצם ההגדרה שלהם הם עניין של ריבוי ולא של אחדות. אבל כששם עולים שבטים, איכשהו, ככל שהם מגיעים קרוב יותר - הם מתאחדים. אם לומר את זה במשל של ירושלים: בבית המקדש יש שנים-עשר שערים. בכל שער ושער נכנס שבט אחד אבל כשנכנסים מבעד לשער פנימה אנחנו שוכחים מאיזה שער באנו ואנחנו נמצאים כולם במקום אחד. המקום הזה זה נקרא "בתוכי ירושלים", זו הנקודה שנמצאת בתוך הפנים של הפנים, בנקודת הלב של המציאות.

מה שאנחנו צריכים לעשות הוא להילחם כנגד כ' הדמיון, שירושלים לא תהיה "כעיר" שחוברה לה יחדיו אלא "עיר" שחוברה לה יחדיו. אנחנו צריכים לעשות שהעיר תיראה ממש אחדות אחת. למרות שנדמה לנו שהעיר הזו עשויה מחתיכות, משברים, מאנשים שונים. זה חלק מהעניין של "ישליו אוהבין" - אנחנו צריכים כל הזמן לשבת ולהתעורר "באהבתה תשגה תמיד". "לכה דודי" רואים איך ירושלים והשבת ועם ישראל וגאולת ישראל וכל העולם, לכולם יש שם אחד והשיר עובר ממשמעות אחת לאחרת. כל העניין של "לכה דודי" בנוי על כך שכשאומרים "ונבנתה עיר על תלה", זאת העיר ירושלים, אבל זה לא רק העיר ירושלים, אלא כל המציאות.

מישהו פעם אמר את זה יפה, וזה קשור לעניין של ירושלים. אנחנו אומרים בימים

תמיד התקיים בה הפסוק "צוה ה' ליעקב סביביו צריו" (איכה א,ז). יש פה בעיר הזאת, ותמיד היה בה, מהומה ומריבה מחלוקת, קטטה ושנאה. לא לחינם יש ברכה מיוחדת על שלום לירושלים, מפני שירושלים צריכה שלום כנגד כל העולם כולו.

אבל האמת היא, שכל זה רק עניין של חיצוניות הדברים, של חיצוניות ירושלים. בחיצוניות יש שתי ערים, שלוש ערים, עשר ערים - אבל ככל שנכנסים יותר אל העומק של ירושלים, מגיעים אל הפנימיות, ששם יש את נקודת ציון, ונקודת ציון היא הנקודה שבה כל המציאות נמצאת באחדות אחת.

יש חור בתוך המציאות, יש חור שמפולש מן הארץ לשמים, והחור הזה נמצא בתוך ירושלים. ומכאן אנחנו מציצים אל כל העולמות כולם. ירושלים היא נקודה שבה כל העולמות מגיעים לנקודה אחת, לנקודת מפגש.

כשמגיעים אל הנקודה הזו אז באמת העיר הזו היא לא כעיר שחוברה לה יחדיו, היא אפילו לא עיר, היא נקודה אחת. היא לא מציאות מורכבת שעשויה מבתים וחצרות אלא היא בעצם נקודה אחת, נקודת הלב של העולם, שורש השורש של המציאות.

כאשר מגיעים לירושלים אזי ממילא מתקיים העניין של "ששם עלו שבטים".

מאבנים, ואבניה ברזל; גם אנשי ירושלים, הם 'אבניה ברזל', ממש. זה חלק מהעניין של ירושלים. העניין הזה לא קשור דווקא לאבנים של הכותל המערבי, אלא אפילו לאבנים סתם של ירושלים.

אבני הברזל האלה, הן ברזל שיכול להיות נימוח - אבל הוא צריך שיצרפו אותו. זה מה שירושלים מבקשת. מפני שאבניה ברזל, אזי הברזל הזה יכול להתמוסס רק באש גדולה. כשאני רוצה לנגוע באבנים הללו, באבנים של ירושלים, אני לא יכול לעשות את זה. אם אני אנסה לשבור את האבנים של ירושלים, את הבעיות של ירושלים, ואנסה לתקן אותם בכל מיני דברים קטנים ובלתי שלמים - זה לא יפעל. מפני שכמו שכתוב - אין לירושלים בנייה אלא באש.

פעם חשבו שזה נכון לגבי ירושלים של מעלה, ועכשיו אנחנו לומדים שזה נכון גם לגבי ירושלים של מטה. גם ירושלים של מטה איננה יכולה להיבנות אלא באש. ומתברר שכדי לצקת את האבנים של ירושלים, את "אבניה ברזל" - כדי לבנות אותה וכדי לאחד אותה, צריך לזה הרבה מאוד אש. ואם האבנים לא רוצות להשלים אחת עם השנייה, אם האבנים של ירושלים רבות - לפעמים הן רבות היכן צדיק את ראשו, לפעמים הן רבות מריבה אחרת... והן נזרקות מצד לצד. האבנים האלה של ירושלים נזרקות מפני שאין מישהו שאוהב אותה;

הנוראים: "אזכרה אלוקים ואהמיה בראותי כל עיר על תלה בנויה" והוא הסביר זאת כך: 'עיר' מלשון 'התעוררות' - כל מיני התעוררות של מיני תאוות ודברים מעין אלו "על תלה בנויה" - הדחפים הללו נותרים בפעולה, ולעומתם "עיר האלוקים" - ההתעוררות לעניין של האלוקים - נשארת "מושפלת עד שאול תחתיה".

זה מה שאנחנו מבקשים כשאנחנו אומרים "ונבנתה עיר על תילה", אנחנו רוצים שתיבנה 'העיר' ירושלים - מפני שיש שני צדדים: יש עיר, שבנויה מרחובות, ורחובות בנוים מחצרות, שיש בהם בתים, שבכל בית יש כך וכך בריות בודדות; ויש צד אחר שנקרא 'עיר' - תנועה אחת, כמו שאומרים על 'שעה אחת' - שעה, תנועה אחת של דבר. התנועה הזאת שייכת לפנימיות, לפנים של הפנים של העניין של ירושלים.

באש אתה עתיד לבנותה

אמרתי כבר שאני חושב שירושלים של מעלה לא נמצאת למעלה, אלא נמצאת (לא תמיד רואים אותה...) למטה, פה בעולם הזה. אם להגיד משהו על ירושלים של מטה - ירושלים של מטה היא עירי שלי, העיר שאני משוגע אחריה ואוהב אותה. העיר הזו, הירושלים הזאת, היא עיר קשה, אבניה ברזל. היא בנויה

ירושלים נבנתה בשעתו, בימי הבית השני, על ידי מתנדבים. כך כתוב בספר נחמיה, שהיו מתנדבים שהתנדבו לחיות בירושלים, שהתנדבו לעשות דבר אחד. כמו שמתואר איך נבנתה ירושלים: כל אחד בנה חתיכה של החומה. זה בנה מהפינה הזו עד הפינה הזו וזה בנה מהפינה הזו עד הפינה הזו. העיר הזו מתאחדת רק כשהחומות שלה נעשות חומות שלמות, רק כשסוגרים את פרצות ירושלים. יש יום חג במגילת תענית ביום שבו סגרו את הפרצות של ירושלים. יש יום בשנה שבו חוגגים את זה שסגרו את הפרצות של ירושלים. מפני שכל זמן שירושלים לא תיעשה בשלמות, היא לא יכולה להתקיים באמת, ירושלים יכולה להתקיים רק בתור עיר אחת.

יש בזה כל מיני דברים בעולמות עליונים, ויש לזה נפקא מינה בעולמות אחרים, אבל יש לזה גם נפקא מינה קרוב קרוב ומטה ומטה... הקרוב קרוב ומטה מטה הוא - כדי שהעיר הזאת תוכל לחיות, היא דורשת הרבה אהבה, אהבה לחיות בתוכה, אהבה להיות בתוכה, ואהבה עוד יותר יותר גדולה - כדי לאחד בתוכה את האנשים. היא דורשת הרבה מאוד אהבה, ובזה היא יכולה להיבנות. "כי אתה באש הצתה" (תפילת נחם) זו הייתה אש של שנאה, "ובאש אתה עתיד לבנותה" - צריך לעשות אש הרבה יותר גדולה, כדי שתוכל להמיס את כל המשקעים של השנאה, האיבה והתחרות.

אוהביה עדיין לא נמצאים. ואוהביה הם אלה שיכולים - גם לקבל את האבנים באהבה, שזה עניין גדול, ויכולים גם לאחד אותן איכשהו, לעשות שהאבנים האלה יתחברו.

**כל זמן שירושלים
לא תיעשה בשלמות,
היא לא יכולה להתקיים
באמת, ירושלים יכולה
להתקיים רק בתור
עיר אחת**

וכל עוד שהאבנים של ירושלים הן אבנים פרודות - שמע מינה שעדיין לא הגיעה מספיק אש שתחמם את העיר כדי שהעיר הזו תתאחד. שעדיין יש ירושלים של מעלה וירושלים של מטה, ויש ירושלים אחת ויש ירושלים שתיים ויש ירושלים כזו וכזו. זה שירושלים לא נמסה, לא מתאחדת - זה אומר שלא הכניסו בה מספיק את האש של ירושלים. השיר ששרים 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה' הוא שיר געגועים, מעין שיר של אהבה, אבל ירושלים בעצמה צריכה הרבה יותר מזה כדי להפוך לירושלים במובן השלם.

איך בונים את חורבות ירושלים? מדברים על העניין ש'בואו לכו ונעלה ונקים את ירושלים, נבנה את העיר שחבורה לה יחד'. יש אנשים כאלה שיכולים לבנות אותה, לפעמים יש דבר כזה, שבן אדם בונה את ירושלים. שאפשר יהיה לראות שירושלים של מעלה ושל מטה הן לא שתי ערים, אלא שאני הולך פה ברחובות, ואני יכול לראות את ירושלים של מעלה זורחת.

בסך הכל התמצית היא, שיש נקודת ירושלים, ובנקודת ירושלים יש כך וכך אנשים, והאנשים האלה הם אלה שבונים את העיר. ואם אנחנו נעשה את מה שצריך לעשות, כל אחד כאן ייקח את המוסר השכל, כמה שצריך לקחת מוסר השכל, ולדעת מה זה "שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה" (ישעיה סו'), מה זה נקרא להתגעגע, שזה לא מלים שאומרים סתם כך; אלא מה זה באמת להתגעגע.

רציתי שפשוט נדבר על הדברים האלה, על העיקר האמיתי הזה, על הבניין של ירושלים - ואני מדבר עכשיו על ירושלים הגשמית, הנמוכה, הזאת, של העולם שלנו, עם קטטותיה, עם מריבותיה, ואני חושב שאני יודע עליהן לא פחות מאשר כל אחד פה, ואולי יותר. על מה שיש בה, על חתולי האשפה שנמצאים בה. ואת העיר הזאת צריכים לאהוב.

היה מעשה בבית חולים אחד לתינוקות שהיה מצליח הצלחה מופלגת, ושאלו את מנהל בית החולים: מדוע הוא מצליח כל כך? הוא אמר: מפני שכשהוא רואה ילד שלא מגיב טוב לטיפול, אז הוא אומר לאחות: את הילד היה צריכים לאהוב שלוש פעמים ביום... אני רוצה להגיד לכם, יש הרבה בעיות, מדברים על הבעיות של העיר, אני מדבר עכשיו על בעיות שהטיפול בהם לא הולך כל כך טוב - יתכן שהבעיות נובעות מכך שלא אוהבים את האנשים, יכול להיות שהמצב פה הוא כזה משום שצריך לאהוב את האנשים יותר מאשר שלוש פעמים ביום. וכשיאהבו את האנשים שלוש פעמים ביום, אז כמו שאומרים "אם אבן הוא - נימוח, אם ברזל הוא - מתפוצץ" - אז ירושלים יכולה להיבנות.

לבנות את ירושלים

כדי שירושלים תהיה עיר האלוקים מקצה לקצה, כדי שאוכל להגיד: "מציון מכלל יופי אלוקים הופיע" - היא דורשת שיהיה ה'מכלל', היא דורשת לבוא לידי איחוד. וכדי להגיע לאיחוד נדרשת הרבה הרבה הרבה מאוד אהבה ועבודה על אהבה. רבי חנינא בן דוסא התנדב אבן אחת לבית המקדש; יכול להיות שאנחנו לא יכולים אפילו להתנדב אבן, אבל אנחנו יכולים להתנדב איזה חתיכת מלט, איזה רסיס קטן.

שפע רב'

גיליון חודשי מתורתו של

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

שפע רב' הוא גיליון חודשי מתורתו ועל תורתו של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ. בגיליונות מאמרים, שיחות, קטעים, התוועדויות וסיפורים, שמטרתם לפתוח צוהר לעולמו של הרב; לתורה שהוא לימד, לדרך שהוא סלל, לתביעות שהוא הציב ולחלומות שהוא חלם.

בתורתו, מפעליו ובעצם אישיותו, הרב עדין לימד וחינך לדרך חיים יהודית שלימה. דרך של קדושה ושל חיים, של דבקות ושל פתיחות, מחויבות עמוקה לעם היהודי, ומסירות אמתית לקב"ה.

הרב מעולם לא הסתפק במה שפעל, וראה בכל עבודתו ומפעליו רק הקדמה לפעולות גדולות יותר שיש להוציא לפועל בדרך לתיקון השלם.

אנו מקווים שתוכלו למצוא ב'שפע רב' משהו מכל אלו. חלק מהדברים מיועדים לעזור 'לחיות עם הזמן', וחלק מהדברים טובים ומועילים לעבודת ה' שבכל יום. מהם תיאורטיים וגבוהים ומהם מעשיים למדי. חלקם פשוטים וידועים וחלקם חידושים מופלגים. חלקם נוגעים אל הלב, וחלקם מעוררים למחשבה או למעשה. בתקווה שהדברים יכנסו למוח וללב, יאירו ויעוררו.

לתרומה עבור הגיליון

לקבלת גיליון
דיגיטלי חודשי

תקוע

תלמידי הרב שטיינזלץ

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

